

Plan van aanpak exotenbestrijding in de Provincie Zeeland

Inhoudsopgave

1. Inleiding en achtergrond	3
1.1. Inleiding	3
1.2. Doelstelling	3
1.3. Leeswijzer	3
1.4. Decentralisatie	4
1.5. Rollen en verantwoordelijkheden	4
1.6. Omgevingswet	5
2. Europees en landelijk kader	6
2.1. Landelijk Masterplan	6
3. Over welke soorten gaat het?	7
3.1. Zoogdieren	8
3.2. Vogels	10
3.3. Vissen	12
3.4. Reptielen/amfibieën	12
3.5. Insecten	13
3.6. Zoetwater invertebraten	13
3.7. Terrestrische planten	14
3.8. Water- en oeverplanten	17
3.9. Nieuwe soorten op Unielijst	20
4. Zeeuwse prioritering en uitwerking	21
4.1. Uitgangspunten	21
4.2. Zeeuwse aanpak	21
4.3. Prioritering van soorten	22
5. Maatregelen om invasieve exoten te bestrijden	25
5.1. Provincie laat bestrijding uitvoeren	25
5.2. Opdracht voor vrijwillige bestrijding	25
5.3. Gebiedsgerichte aanpak van wijdverspreide invasieve soorten	25
5.4. Ondersteunen vrijwilligers	25
5.5. Onderzoek naar effectieve bestrijdingsmaatregelen	26
5.6. Werkgroep invasieve exoten	26
5.8. Implementatie in eigen organisatie	28
6. Inzet van middelen	29
6.1. Juridische instrumenten	29
6.2. Begroting/ kostenraming	29
6.3. Strategische communicatie	30
7. Monitoring en evaluatie	32
7.1. Voorkomen en verspreiding van soorten	32
7.2. Effectmonitoring van maatregelen	32
7.3. Vinger aan de pols	32

1. Inleiding en achtergrond

1.1. Inleiding

In toenemende mate krijgen we te maken met plant- en diersoorten die hier van nature niet thuishoren. Zij komen met transporten mee of worden naar ons land gebracht om als huisdier, tuin- of vijverplant te worden verkocht. Een aantal van deze soorten blijkt zich hier in het wild te kunnen vestigen en voor problemen te zorgen. Het gaat dan met name, maar niet uitsluitend, om soorten die zich snel vermenigvuldigen en verspreiden. In dat geval spreken we van invasieve exoten. Zij kunnen inheemse soorten verdringen of de omgeving voor deze soorten ongeschikt maken. Daarmee vormen deze invasieve exoten een gevaar voor onze biodiversiteit. Dit gevaar is op Europees niveau als een gezamenlijk probleem onderkend.

Om de verspreiding van invasieve exoten een halt toe te roepen is er een Europese Unie (EU)-verordening tot stand gekomen die de lidstaten verplicht om maatregelen te treffen voor soorten die zijn aangewezen op de zogeheten Unielijst. De betreffende soorten zijn op de Unielijst geplaatst omdat ze in delen van de EU schade toebrengen (of dat in de toekomst zullen gaan doen) aan de biodiversiteit en/of ecosysteemdiensten. Bij ecosysteemdiensten gaat het om het vermogen van ecosystemen om menselijke activiteiten te ondersteunen. Bijvoorbeeld wanneer door de Aziatische hoornaar het aantal bestuivers afneemt. Andere aspecten zoals landbouwschade veroorzaken, gebouwen of andere constructies aantasten, ziektes overbrengen, de doorstroming van watergangen belemmeren of de erosiebestendigheid van dijken ondermijnen spelen geen rol in de afweging een soort al dan niet op de Unielijst te plaatsen. Het Rijk heeft vervolgens de uit de EU-verordening voortvloeiende bestrijdingsmaatregelen grotendeels middels een Ministeriële Regeling overgedragen aan de provincies.

Hoe we in de Provincie Zeeland, samen met andere partijen, de exotenproblematiek aanpakken wordt in dit plan van aanpak nader uitgewerkt en toegelicht. Het gaat hierbij om de soorten die op de Unielijst geplaatst zijn, of soorten die aan dezelfde criteria voldoen (invasieve exoot die bedreiging vormt voor de biodiversiteit) maar (nog) niet op de lijst geplaatst zijn. Hoe we omgaan met inheemse 'plaagsoorten' is nadrukkelijk geen onderdeel van dit plan van aanpak (jacobskruid, akkerdistel, eikenprocessierups, kleine pieterman etc.).

1.2. Doelstelling

Dit plan van aanpak is geschreven met als bedoeling het provinciale beleid te vertalen naar een concreet en uitvoerbaar plan van aanpak. Het geeft het hiermee richting en handvatten voor interne en externe partijen in de wijze waarop we exoten in Zeeland aanpakken.

Dit plan van aanpak geeft een doorkijk voor de soorten waarvoor de provincie verantwoordelijk is op het moment dat dit plan van aanpak wordt vastgesteld. Het zal geactualiseerd worden op het moment dat de ministeriële regeling wordt aangepast en de provincie voor nieuwe invasieve exoten verantwoordelijk wordt. Naar verwachting zal dit periodiek het geval zijn.

1.3. Leeswijzer

Dit plan gaat over de Zeeuwse aanpak van invasieve exoten. In hoofdstuk 5 staan de maatregelen die genomen gaan worden. Hoe bepaalt wordt welke soort met welke urgentie wordt aangepakt is uitgewerkt in hoofdstuk 4. De juridische instrumenten die hiervoor ingezet kunnen worden en hoe een en ander gefinancierd wordt is beschreven in hoofdstuk 6 evenals de wijze waarop over exoten en maatregelen wordt gecommuniceerd. Daaraan voorafgaand wordt ingegaan op de decentralisatie (paragraaf 1.4), de rollen en verantwoordelijkheden die in een ministeriële regeling zijn vastgelegd (paragraaf 1.5) en het Europees en landelijk kader waarin deze aanpak gezien moet worden (hoofdstuk 2) dat als uitgangspunt dient bij het exotenbeleid van de Provincie Zeeland. Over welke soorten het gaat wordt behandeld in hoofdstuk 3.

1.4. Decentralisatie

Het Rijk heeft in maart 2018 met een ministeriële regeling in het kader van de Wet natuurbescherming de verantwoordelijkheid voor de bestrijding van het merendeel van de aangewezen soorten aan de provincies overgedragen. Deze overdracht is in overeenstemming met afspraken die in het Natuurpact en in het Bestuursakkoord Natuur zijn gemaakt. Met de decentralisatie van het natuurbeleid lag het voor de hand om ook de bestrijding van invasieve exoten bij de provincies onder te brengen. Voor bepaalde soorten uitheemse zoogdieren en vogels konden de provincies onder de voormalige Flora- en Faunawet al opdrachten aan jagers en rattenbestrijders verlenen om deze soorten te bestrijden. De formele overdracht van de nieuwe verantwoordelijkheden heeft echter moeten wachten op de totstandkoming en inwerkingtreding van de Wet natuurbescherming en de aanwijzing van soorten op de Europese Unielijst.

1.5. Rollen en verantwoordelijkheden

Met het in werking treden van de ministeriële regeling zijn de provincies verantwoordelijk geworden voor het treffen van maatregelen ter bestrijding van aangewezen soorten. Op dit moment gaat het om de 37 soorten die initieel zijn geplaatst op de Unielijst, de 12 soorten van de eerste aanvulling en de 17 soorten van de tweede aanvulling. De wolhandkrab, uitheemse rivierkreeften en de bever- en muskusrat zijn uitgezonderd. Vanwege het visserijbelang heeft het Rijk de aanpak van de wolhandkrab en de uitheemse rivierkreeften aan zichzelf gehouden. De waterschappen zijn al verantwoordelijk voor de aanpak van de bever- en muskusrat conform de Waterwet en blijven dat ook.

Het Rijk blijft verantwoordelijk voor de naleving van de verboden uit de Europese verordening. Deze verboden zijn vooral gericht op het voorkomen van de vestiging van invasieve exoten. Daartoe zal het Rijk verschillende instrumenten inzetten zoals het instellen van handels- en bezitsverboden en het uitvoeren van grenscontroles door de douane. Ook is het Rijk verantwoordelijk voor het opstellen van rapportages richting Brussel. Daarvoor zijn weer gegevens nodig van de provincies.

De rolverdeling tussen Rijk en provincies is beschreven in het “Masterplan uitroeiing en beheersing Unielijstsoorten” van de Focusgroep Beheer (zie ook paragraaf 2.1).

Op het gebied van communicatie zijn de verantwoordelijkheden verdeeld over verschillende organisaties. Het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) staat aan de lat als het gaat om communicatie over het Europese beleid en de landelijke consequenties hiervan. Op uitvoeringsniveau communiceren Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland (RVO) en de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA) over uitvoering van wetten en regels, de vergunningverlening en de handhaving. De NVWA communiceert daarnaast ook over risico's en beheersmaatregelen. De provincies zijn verantwoordelijk voor de communicatie over de eliminatie- en de beheersmaatregelen. In § 6.3 Strategische communicatie zal nader op de invulling van de provinciale communicatie worden ingegaan.

Tot slot is het Rijk verantwoordelijk voor het uitzetten van onderzoek naar effectieve bestrijdingsmogelijkheden en naar het weerbaar maken van ecosystemen.

Hoewel de provincies op grond van de ministeriële regeling verantwoordelijk zijn voor het treffen van maatregelen ter bestrijding van op de Unielijst aangewezen soorten, zijn er vele andere partijen die ook belangen en daarmee samenhangende medeverantwoordelijkheden hebben bij het treffen van maatregelen. Om een aantal voorbeelden te noemen. Waterplanten kunnen waterstromen volledig dichtgroeien en daarmee de doorstroming en afvoer van

water negatief beïnvloeden (Waterschap). Aziatische duizendknopen kunnen door hun sterke wortelgroei infrastructuur fors beschadigen of zelfs vernietigen (gemeenten, Rijkswaterstaat, Waterschap). Soorten kunnen verspreiders zijn van gevaarlijke ziektes of andere ongemakken veroorzaken, bijvoorbeeld de pijnlijke steek van een Aziatische hoornaar (gemeenten, GGD). Soorten kunnen economische schade veroorzaken, bijvoorbeeld boomkwekerijen die gerooid moeten worden vanwege een gevaarlijke boktor, bodemleven dat verstoord wordt door de Nieuw-Zeelandse landplatworm of vormen van faunaschade door bijvoorbeeld Nijlganzen (agrarische sector). Tot slot hebben ook alle terreinbeherende organisaties er belang bij dat exoten worden bestreden, omdat het behalen van natuurdoelen tot hun kerndoelstellingen behoort.

1.6. Omgevingswet

Dit plan van aanpak is geschreven onder de Wet natuurbescherming. Deze wet zal naar verwachting in de loop van 2022 overgaan in de Omgevingswet. In principe gaat de Wet natuurbescherming beleidsneutraal over. Inhoudelijk zal er dan ook niets veranderen aan de wettelijke bepalingen die relevant zijn voor het exotenbeleid. Wel worden enkele procedures veranderd en zijn de relevante wetsartikelen op nieuwe plekken te vinden. De vindplaatsen zullen verspreid zijn over de Omgevingswet (OW), het Besluit activiteiten leefomgeving (BAL), het Besluit kwaliteit leefomgeving (BKL), het Omgevingsbesluit (OB) en de Omgevingsregeling (OR). Waar dit plan van aanpak verwijst naar de Wet natuurbescherming, kan ook het brede kader van de Omgevingswet gelezen worden. In bijlage 2 zijn de artikelen uit de OW en gerelateerde regelgeving opgesomd die het meest direct van toepassing zullen zijn op het exotenbeleid. Wijzigingen voorbehouden. (De meest recente geconsolideerde teksten in het kader van de Omgevingswet zijn hier te vinden: <https://iplo.nl/regelgeving/stelsel-omgevingswet/overzicht-geconsolideerde-teksten-omgevingswet/>)

2. Europees en landelijk kader

Per 1 januari 2015 is de Europese verordening 'Preventie en beheersing van de introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten' (nr. 1143/2014; hierna de 'EU exotenverordening') in werking getreden om invasieve exoten aan te pakken vanuit het oogpunt van behoud van biodiversiteit en ecosysteemdiensten. De verordening verplicht lidstaten onder andere om de import en handel in dergelijke soorten aan banden te leggen en maatregelen te treffen om ze bij eerste waarneming uit te roeien. Daar waar ze reeds gevestigd zijn gebiedt de regeling maatregelen te treffen om verdere verspreiding te voorkomen en schade te beperken. Waar ecosystemen zijn aangetast dienen zo mogelijk herstelmaatregelen getroffen te worden.

De 'zorgwekkende invasieve uitheemse soorten' waar het om gaat zijn vastgelegd in de zogenaamde 'Unielijst', die in juli 2016 als uitvoeringsverordening (nr. 1141/2016) bij de EU exotenverordening is vastgesteld. Hierbij gaat het om 37 soorten. In juli 2017 is een tweede tranche van 12 invasieve soorten op Europees niveau aangewezen, waarmee de Unielijst is aangevuld (Uitvoeringsverordening 1263/2017). Juli 2019 werd een derde lijst met 17 soorten gepubliceerd (Uitvoeringsverordening 1262/2019).

De implementatie van bovengenoemde EU-verordeningen in nationale wetgeving heeft plaatsgevonden door vaststelling van een ministeriële regeling en een beleidsregel onder de Wet natuurbescherming.

In de aanwijzing van te bestrijden invasieve uitheemse soorten zijn de volgende taken overgedragen aan gedeputeerde staten van de provincies:

- Uitvoering van de uitroeiingsmaatregelen, beheersmaatregelen en herstelmaatregelen voor 58 van de 66 soorten op de Unielijst conform de artikelen 17, 19 en 20 van de EU-exotenverordening, met inbegrip van het invulling geven aan de prioritering of aard van de uitroeiings-, beheers- en herstelmaatregelen.
- Rapportage aan de Minister over de uitvoering van bovengenoemde maatregelen, de eerste keer op 1 juni 2019 en daarna telkens iedere zes jaar.

2.1. Landelijk Masterplan

Om de EU-exotenverordening landelijk te implementeren is voor de 37 soorten van de eerste Unielijst een Masterplan uitroeiing en beheersing Unielijstsoorten opgesteld. Dit plan gaat in op de verantwoordelijkheden van Rijk, provincies, waterschappen en terreinbeheerders en geeft per soort een ambitieniveau en mogelijke maatregelen aan. Het Masterplan is door het Rijk aan de provincies aangeboden en vormt de basis voor deze provinciale uitwerking.

De Unielijst zal regelmatig met nieuwe soorten worden uitgebreid. In 2017 en 2019 zijn respectievelijk 12 en 17 nieuwe soorten door de EU op de Unielijst geplaatst. Dat betekent dat het Masterplan is uitgebreid met 29 nieuwe soortenbijlagen en dat ook de ministeriële regeling is aangepast. Wanneer opnieuw soorten aan de Unielijst worden toegevoegd zullen voor deze soorten ook soortenbijlagen worden geschreven en aan het Masterplan worden toegevoegd.

3. Over welke soorten gaat het?

De invasieve exoten die in Europees verband zijn aangewezen staan op de Unielijst. De Unielijst maakt onderscheid in 2 categorieën van invasieve exoten. Er worden drie strategieën onderscheiden: elimineren, uitroeien en beheersen:

- Artikel 17-soorten: dit zijn exoten die zich nog niet in Nederland gevestigd hebben op het moment dat ze op de Unielijst geplaatst zijn. Dat wil zeggen dat ze hier nog niet zijn waargenomen of er zijn uitsluitend enkele losse individuen gezien; van populatievorming is in ieder geval nog geen sprake. Artikel 17 van de EU-verordening verplicht lidstaten, als er wel een kans op voorplanting is, direct maatregelen te treffen. Zodra er een populatie is of gaat ontstaan, moet deze volledig worden verwijderd (geëlimineerd).
- Artikel 19-soorten: dit zijn exoten die al in ons land gevestigd waren op het moment van plaatsing op de Unielijst. Artikel 19 stelt dat lidstaten binnen achttien maanden nadat de Unielijst van kracht is moeten beschikken over beheersmaatregelen voor soorten die wijdverspreid op hun grondgebied aanwezig zijn. De maatregelen kunnen gericht zijn op uitroeien of beheersen (indammen).

Landelijk is er een onderscheid gemaakt tussen soorten die een relatief kleine verspreiding hebben en waar volledige verwijdering van populaties nog mogelijk is (zie 19a. landelijk ambitieniveau: uitroeien) en soorten die zo wijdverspreid zijn dat uitroeien technisch of vanuit een sociaaleconomisch perspectief niet meer uitvoerbaar is (zie artikel 19b. landelijk ambitieniveau: beheersen):

- Uitroeibare soorten (artikel 19a): exoten die zich al in ons land hebben gevestigd maar nog maar op een of enkele locaties voor komen. Dergelijke soorten kunnen met de nodige inspanningen nog volledig worden uitgeroeid.
- Beheersbare soorten (artikel 19b): deze exoten hebben zich in ons land gevestigd en zijn inmiddels zo wijdverspreid dat volledige uitroeiing in heel Nederland niet meer tot de mogelijkheden behoort

Aanvullend op de Unielijst-soorten is er een derde categorie. Deze bestaat uit invasieve exoten die (nog) niet op de Unielijst staan, maar waar met het oog op behoud van de biodiversiteit wenselijk is dat daarvoor in Zeeland maatregelen worden getroffen of waar we nu met een geringe inspanning een veel grotere inspanning in de toekomst kunnen voorkomen.

In dit hoofdstuk wordt voor de Unielijst-soorten die reeds in Zeeland gevestigd zijn, gesignaleerd of op korte termijn te verwachten zijn per soort beknopt weergegeven: enige informatie over de soort, het ambitieniveau en de verspreiding (voor de verspreidingsgegevens is gebruik gemaakt van de NDFF, Waarneming.nl, Verspreidingsatlas.nl, Vogelatlas van Nederland (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2018), Flora Zeelandica (Meininger et al, 2018) en Zoogdieren in Zeeland (Zoogdierwerkgroep Zeeland & Stichting Het Zeeuwse Landschap, 2010)). Voor uitgebreidere informatie over de soorten wordt verwezen naar de door de NVWA opgestelde factsheets. Een volledig overzicht van alle Unielijst-soorten is opgenomen in bijlage 1.

3.1. Zoogdieren

3.1.1. Griuze eekhoorn (art. 17)

De griuze eekhoorn komt oorspronkelijk uit Noord-Amerika. Hij is in Europa geïntroduceerd door handel in huisdieren. Door uitzetting en ontsnapping zijn de dieren in de natuur terecht gekomen. De griuze eekhoorn verdringt de inheemse rode eekhoorn. Er is in Nederland geen gevestigde populatie aanwezig. Wel wordt er af en toe een los exemplaar van de griuze eekhoorn waargenomen in de natuur. Zo ook in Zeeland: Een dubieuze waarneming uit 2010 en twee betrouwbaardere waarnemingen uit 2011 nabij de Braakman.

Bron 1: Griuze eekhoorn, Wikimedia Commons, 19-11-2006

3.1.2. Chinese muntjak (art. 19a)

De Chinese muntjak is een gedrongen, kleine hertachtige. De Chinese muntjak komt oorspronkelijk uit China en Taiwan. De Chinese muntjak wordt in Europa gehouden in hertenkampen en wildparken. De dieren zijn in de natuur terechtgekomen door uitzetting en ontsnapping. De Chinese muntjak veroorzaakt schade aan de verjonging van natuurlijke bossen. In potentie kunnen Chinese muntjaks grote schade aanrichten aan bodemflora en fauna in hun leefgebied. Chinese muntjak concurreert met het ree om voedsel, reeën nemen lokaal in aantal af. In Nederland worden Chinese muntjaks in de natuur gesignaleerd, maar er zijn geen bewijzen van vestiging. In België wordt de Chinese muntjak wel als gevestigd beschouwd en kan van daaruit makkelijk Zeeland bereiken. Illustratief in dit verband zijn een aantal waarnemingen in de grensregio van Oost Zeeuws-Vlaanderen: Sint Jansteen (2014), Westdorpe (2015), Zuiddorpe (2015 en 2016) en Heikant (2017).

Bron 2: Chinese Muntjak, Wikimedia Commons, 01-05-2008

3.1.3. Siberische grondeekhoorn (art. 19b)

De Siberische grondeekhoorn komt oorspronkelijk uit de Aziatische taiga-zone: van Noord- en Oost-Rusland tot Korea en Japan. In het oorsprongsgebied heeft de Siberische grondeekhoorn een aanzienlijk negatief effect op het broedsucces van de bruine boszanger, een zangvogel die leeft in delen van oost Azië. In België is er mogelijk een negatief effect op vogels die op de grond broeden. De Siberische grondeekhoorn wordt gehouden als huisdier. Door uitzetting en ontsnapping komen de dieren in de natuur terecht. Van de Siberische grondeekhoorn zijn in Nederland twee populaties aanwezig. Een bij Tilburg (vanaf 1972) en de andere bij Weert. Daarnaast wordt er af en toe een enkel dier waargenomen, ook in Zeeland: Terneuzen (2007), Yerseke (2009), Vogelwaard (2010) en Nisse (2012).

Bron 3: Siberische grondeekhoorn, Wikimedia Commons, 03-03-2019

3.1.4. Wasbeer (art. 17)

Bron 4: Wasbeer, Wikimedia Commons, 06-1998

De wasbeer is een opvallend roofdier. De wasbeer komt oorspronkelijk uit Noord-Amerika. De wasbeer mocht tot 2016 worden gehouden als huisdier. De wasbeer is in de Nederlandse natuur gekomen door bedoelde of onbedoelde uitzetting en via secundaire verspreiding uit Duitsland. Wasberen zijn alleseters en eten vooral voedsel dat eenvoudig te bemachtigen is. Ze eten bijvoorbeeld eieren, kuikens en volwassen vogels, vooral watervogels. In het oorsprongsgebied heeft de wasbeer een negatief effect op vogelpopulaties. De tot nu bekende waarnemingen in Zeeland zijn alle geïsoleerde gevallen die tot nu

meestal berusten op ontsnapte exemplaren: bij Zaamslag in een boom en in een keuken bij Wissekerke. In de buurt van Cadzand werd op meerder plaatsen een wasbeer gezien; dit dier kwam waarschijnlijk uit België. In 2019 werd een wasbeer gezien in Westenschouwen, verdere details ontbreken. Alleen van het exemplaar dat in 2005 enkele malen werd gesignaleerd bij de schaapskooi in Het Verdrongen Land van Saeftinghe, is de herkomst niet bekend.

3.1.5. Wasbeerhond (art 19b)

Bron 5: Wasbeerhond, Wikimedia Commons, 07-04-2018

De wasbeerhond is een klein hondachtig roofdier met het uiterlijk van een wasbeer. De wasbeerhond komt oorspronkelijk uit Oost-Azië. De wasbeerhond wordt gehouden als huisdier. De wasbeerhonden die zijn waargenomen zijn voornamelijk afkomstig door bedoelde of onbedoelde uitzetting. De wasbeerhond verspreidt zich ook vanuit Duitsland naar ons land. De wasbeerhond kan snel nieuwe gebieden koloniseren door zijn grote aanpassingsvermogen en een zeer hoge reproductiesnelheid. In geschikte habitats kan de wasbeerhond een hoge dichtheid bereiken. Er is uit Zeeland één zichtwaarneming bekend tijdens een vogeltelling in Het Verdrongen Land van Saeftinghe,

daarna werden hier een aantal keren pootafdrukken waargenomen.

3.1.6. Muskusrat (art. 19b)

Bron 6: Muskusrat, Wikimedia Commons, 27-07-2014

De muskusrat is een knaagdier dat oorspronkelijk uit Noord-Amerika komt. In 1908 is de muskusrat in Tsjechië geïntroduceerd voor de pelsdierfokkerij. Ook is dit dier in diverse landen uitgezet voor de jacht. Na vestiging in de vrije natuur heeft de muskusrat zich op eigen kracht over andere landen in Europa verspreid. Eén muskusrat kan 1,5 m² vegetatie per nacht verorberen, bij voorkeur rietsoorten. Als geconsumeerde plantensoorten achteruitgaan, kunnen niet-geconsumeerde plantensoorten (zoals zeggesoorten) fors in bedekking toenemen, waardoor de vegetatiesamenstelling verandert en rietvelden verdwijnen. De muskusrat komt algemeen in Zeeland voor, de mate waarin verschilt per regio. Op grond van de Waterwet is de bestrijding van de

muskusrat een verantwoordelijkheid van het Waterschap. In 2018 werden 2264 muskusratten gevangen. In 2019 2177 en in 2020 3128.

3.1.7. Beverrat (art. 19a)

De beverrat is een van oorsprong uit Zuid-Amerika afkomstig knaagdier. Beverratten werden in Europa geïntroduceerd als pelsdier. Doordat dieren ontsnapten of werden losgelaten kwamen ze in de natuur terecht en konden zich op natuurlijke wijze verder verspreiden. Door overbegrazing kunnen beverratten lokale uitsterving van waterplanten en destructie van rietkragen veroorzaken. De beverrat is in Zeeland een zeldzame verschijning; ze vestigden zich op de eilanden en de oeverzone van de Krammer, waarbij ook het Zeeuwse deel daarvan bij de Philipsdam werd bezet. In 2004 werden er 51 beverratten in Zeeland gevangen. De bestrijding van de beverrat valt op grond van de Waterwet onder de verantwoordelijkheid van het Waterschap.

Bron 7: Beverrat, Wikimedia Commons, 23-03-2013

3.2. Vogels

3.2.1. Heilige ibis (art. 17)

De heilige ibis komt oorspronkelijk uit Afrika (ten zuiden van de Sahara) en Irak. De vogels die in de Nederlandse natuur worden aangetroffen zijn ontsnapt uit dierenparken en privécollecties. De heilige ibis is een omnivoor. Hij eet vooral amfibieën, schaaldieren, kleine knaagdieren, vissen, waterinsecten, insectenlarven en kuikens van andere vogelsoorten. Daardoor kan hij inheemse soorten bedreigen. In Frankrijk is waargenomen dat heilige ibis de eieren en kuikens eet van een groot aantal vogelsoorten zoals sterns, zilverreigers, eenden, zeevogels en steltlopers. Ook is nestcompetitie mogelijk. Rond 2017 was er een kleine broedpopulatie in Nederland gevestigd, middels succesvolle terugvangacties is de vogel weer verdwenen als broedvogel uit Nederland. Van tijd tot tijd duikt er nog ergens een individu op; Middelburg (2020), Terneuzen (2018), Heikant (2017), Braakman (2015) en Rilland (2014).

Bron 8: Heilige Ibis, Wikimedia Commons, 07-08-2007

3.2.2. Rosse Stekelstaart (art. 19a)

De rosse stekelstaart is oorspronkelijk afkomstig uit Noord-Amerika. Vanuit dierparken en privécollecties ontsnapte dieren wisten zich in Nederland te vestigen. De rosse stekelstaart is genetisch verwant aan de wereldwijd bedreigde witkopeend. Deze komt in Spanje voor. De rosse stekelstaart kan kruisen met de witkopeend waardoor bij aanwezigheid van beide soorten in hetzelfde gebied, de witkopeend zal verdwijnen. Hierdoor is de rosse stekelstaart de grootste bedreiging van het voortbestaan van de witkopeend. In Zeeland concentreert de verspreiding zich rond de Inlagen op Noord-Beveland en in het Markiezaat. Sinds 2017 vindt zowel in Zeeland als Brabant bestrijding in het Markiezaat plaats. Vanaf 2018 worden op Noord-Beveland rechtstreeks in opdracht van de Provincie maatregelen getroffen. De aantallen broedvogels zijn sindsdien aanzienlijk afgenomen. In 2020 en 2021 werden op Noord Beveland geen rosse stekelstaarten meer aangetroffen. Bestrijding is daarnaast ook mogelijk door jachtakehouders op hun jachtgronden, op grond van een opdracht als in art. 3.18 van de Wet natuurbescherming.

Bron 9: Rosse Stekelstaart, Wikimedia Commons, 29-12-2018

3.2.3. Treurmaina (art. 17)

Bron 10: Treurmaina, Wikimedia Commons, 29-08-2013

De treurmaina komt van oorsprong voor in het gebied van Centraal-Azië tot in Zuidoost Azië. Treurmania werd op geringe schaal in Nederland verhandeld, met name onder de naam herdermaina. De vogel kan in de natuur komen door bewuste vrijlating en onbedoelde ontsnapping. Treurmaina heeft zich gevestigd in Italië en Portugal en is waargenomen in diverse andere landen (Nederland, België, Duitsland, Frankrijk, Oostenrijk, Polen en Spanje). In Nederland zijn in het verleden enkele incidentele broedgevallen vastgesteld. In België hebben enkele exemplaren van 2005 tot en met 2008 in de vrije natuur kunnen overleven en ook met succes gebroed. Treurmaina kan zich waarschijnlijk bij het huidige klimaat alleen vestigen in het mediterrane gebied. De vogel verdraagt slecht lage temperaturen. In de landen buiten de EU waar de vogel zich gevestigd heeft, is de impact op de biodiversiteit groot; er is met name een negatief effect op andere vogelsoorten door predatie van eieren en nestjongen, door competitie om onder andere voedsel en nestgelegenheid en door overdracht van parasieten en ziekten. Er zijn drie waarnemingen bekend uit Zeeland: uit 1999 in Burgh, en in 2002 en 2006 werd een exemplaar gezien op de Telpost Breskens.

3.2.4. Nijlgans (art. 19b)

Bron 11: Nijlgans, Wikimedia Commons, 14-02-2011

Ondanks dat de naam anders doet vermoeden is de Nijlgans geen gans maar een eend. Oorspronkelijk komt de Nijlgans uit Afrika, ten zuiden van de Sahara. In de 17^e eeuw is de Nijlgans in Europa geïntroduceerd, met name vanwege zijn decoratieve uiterlijk. Ontsnapte dieren hebben een populatie gevormd. De effecten van Nijlganzen lopen nogal uiteen. De Nijlgans kruist met diverse andere eenden- en ganzensoorten. De vogel vertoont agressief gedrag ten opzichte van andere vogels, waardoor deze verdrongen worden en minder foerageergebied hebben. Ze kunnen haviken en buizerden van hun nesten verdrijven. De Nijlgans neemt ook de nestplaatsen over van watervogels uit het geslacht Tadorna en wilde eenden. Uitwerpselen kunnen terechtkomen in stilstaande wateren. Bij voedselarme wateren leidt dit tot verslechtering van de waterkwaliteit. In Zeeland komt de Nijlgans wijdverspreid voor, een recente populatieschatting is niet beschikbaar, maar anno 2019 broeden er zeker enkele honderden paren in Zeeland. Bestrijding is mogelijk door houders van een geldige jachtakte met het geweer op de gronden waar zij gerechtigd zijn te jagen, of op andere gronden met toestemming van de grondgebruiker. Tevens mogen Nijlganzen gevangen worden met vangkooien op grond van een opdracht als in art. 3.18 van de Wet natuurbescherming. In 2018 werden 889 Nijlganzen in Zeeland geschoten. In 2019 711 en in 2020 758. De regionale verschillen hierbij zijn zeer groot.

Vissen

3.2.5. Blauwband (art. 19b)

De blauwband is een karperachtige vis die van oorsprong uit Oost-Azië komt. In de jaren '60 van de vorige eeuw is de blauwband in Roemenië en Hongarije geïntroduceerd via vistransporten. Vanuit viskwekerijen is de soort vervolgens verder uitgezet en ontsnapt naar binnenwateren. Nadat de soort op deze wijze in het stroomgebied van de Donau terechtkwam, heeft hij zich actief verspreid over het hele stroomgebied. Blauwband kan de parasiet *Sphaerothecum destruens* bij zich dragen. Deze ziekteverwekker verhoogt de sterftetekans en verlaagt het voortplantingssucces onder een aantal inheemse soorten. En daarmee beïnvloedt hij de biodiversiteit. Verder veroorzaakt de blauwband negatieve effecten op andere vissoorten door predatie op eieren en larven en voedselconcurrentie. De blauwband is op een beperkt aantal plaatsen in Zeeland aangetroffen, met name in Zeeuws Vlaanderen.

Bron 12: Blauwband, Wikimedia Commons, 20-07-2011

3.2.6. Zonnebaars (art. 19b)

De zonnebaars komt oorspronkelijk voor in het oostelijk deel van Noord-Amerika. Aan het begin van de 20ste eeuw is zonnebaars naar Nederland gehaald en in Nederlandse wateren uitgezet ten behoeve van de hengelsport. Ook verspreiding via Belgische rivieren is een mogelijke introductieroute. Uitzetting door aquariumhouders wordt gezien als de belangrijkste wijze van verdere verspreiding. Zonnebaars kan grote ecologische schade aanbrengen. Door predatie neemt de diversiteit en dichtheid van inheemse ongewervelden en amfibieën af. Ook worden vissenlarven gegeten en ondervinden grotere vissen problemen door concurrentie. Zonnebaars kan oorzaak zijn van het lokaal uitsterven van inheemse soorten. De grootste problemen ontstaan in ondiepe plantenrijke wateren met zandige bodems, zoals vennen en poelen, waar zonnebaars hoge dichtheden kan bereiken. Tot 2014 was zonnebaars alleen bekend uit De Wilde Landen (Heikant), daarna werd de soort verspreid over de provincie op tal van plaatsen aangetroffen. Pogingen om de soort in De Wilde Landen te elimineren door drooglegging zijn mislukt. Later zijn snoeken uitgezet als natuurlijke bestrijder, sindsdien is het aantal zonnebaarzen flink afgenomen.

Bron 13: Zonnebaars, Wikimedia Commons, 07-01-2006

3.3. Reptielen/amfibieën

3.3.1. Lettersierschildpad (Geelbuik-, Geelwang- en Roodwangschildpad) (art. 19b)

De geelbuik-, geelwang- en roodwangschildpad zijn ondersoorten van de lettersierschildpad en allen afkomstig uit Noord-Amerika. De lettersierschildpadden werden tot 2016 geïmporteerd en als huisdier gehouden en zijn vervolgens ontsnapt of uitgezet. De roodwangschildpad wordt wereldwijd als de meest invasieve schildpadsoort beschouwd. De schildpadden kunnen ziekten overbrengen op andere aquatische soorten en bedreigen deze soorten ook door predatie en competitie. In het zuiden van Europa kan de roodwangschildpad concurreren om voedsel, zonplekken en nestplekken met de daar voorkomende bedreigde inheemse Europese moerasschildpad. Alle drie de ondersoorten worden wijdverspreid in Zeeland, en de rest van Nederland, waargenomen, vooral in en rond stedelijk

Bron 14: Lettersierschildpad, Wikimedia Commons, 21-09-2013

gebied. Het zijn allemaal dieren die zijn ontsnapt of losgelaten. In Nederland zijn nog geen gevestigde populaties aanwezig; de schildpadden kunnen zich (nog) niet voortplanten in ons land omdat de zomers niet lang warm genoeg zijn. De kans is echter aanwezig dat dit, door de klimaatverandering, over enkele tientallen jaren wel mogelijk is in ons land. In een tuin in Blankenberge (België, West-Vlaanderen) zijn in september 2020 op natuurlijke wijze vier jonge Griekse landschildpadden uit het ei gekropen. Recent werd in Duitsland verondersteld dat er jaarlijks succesvolle voortplanting plaatsvindt van lettersierschildpadden (meer informatie over de voortplanting van uitheemse schilpadden is hier te vinden: <https://www.natuurpunt.be/nieuws/toch-voortplanting-van-uitheemse-schildpadden-belgie-20210412>). Het grootste risico lopen dan gebieden met een hoge ecologische waarde waarin bedreigde soorten leven als de boomkikker, de kamsalamander en de knoflookpad.

3.4. Insecten

3.4.1. Aziatische hoornaar (art. 19a)

Bron 15: Aziatische Hoornaar, Wikimedia Commons, 02-07-2019

De in Europa voorkomende Aziatische hoornaar is de ondersoort *Vespa velutina nigrithorax*. Deze komt oorspronkelijk uit enkele gematigde streken van Azië: Kashmir (India), Bhutan en China. In Frankrijk is een gevestigde populatie ontstaan, die waarschijnlijk afstamt van één koningin die in 2004 is meegereisd met geïmporteerde keramische bonsaipotten. In Zuid-Frankrijk is de Aziatische hoornaar sinds de introductie bezig met een snelle opmars en in België wordt de soort sinds kort als gevestigd beschouwd. Het klimaat van de meeste Europese landen, inclusief Nederland, is geschikt voor deze soort. In Zeeland is inmiddels meerdere keren een nest gevonden. In 2017 in Dreischor, in 2018 in Schoondijke. In 2020 werden voorjaarsnesten in Terneuzen en Hoek aangetroffen en een zomernest in Ritthem. In 2021 werden voorjaarsnesten gevonden in Terneuzen, Middelburg, Zoutelande en Hoek.

De nesten zijn vernietigd. De Aziatische hoornaar eet honingbijen, andere vliesvleugeligen (alle bijen, mieren en hommels) en ook vliegen, vlinders en rupsen. Hierdoor neemt het aantal insecten af dat zorgt voor de bevruchting van planten. Het is nog onduidelijk hoe groot het effect hiervan is. Als de Aziatische hoornaar zich vestigt zijn populatieafnamen van wilde bijen, inclusief wellicht hommels te verwachten.

3.5. Zoetwater invertebraten

3.5.1. Chinese wolhandkrab (art. 19b)

Bron 16: Chinese wolhandkrab, Wikimedia Commons, 29-10-2007

De Chinese wolhandkrab komt oorspronkelijk voor in de kusttrivieren en estuaria in het noorden van China en Korea. De Chinese wolhandkrab is in 1912 in Europa (in het Elbe–Wesergebied) gekomen, waarschijnlijk door ballastwater en heeft zich van daaruit op natuurlijke wijze verder verspreid. De Chinese wolhandkrab kan drager zijn van de kreeftenpest. Door deze schimmel is de inheemse rivierkreeft vrijwel uitgestorven in Nederland. Chinese wolhandkrabben woelen de bodem om waardoor voedingsstoffen in het water komen en de helderheid vermindert, wat een negatieve invloed heeft op de waterkwaliteit. Ze eten alles wat ze te pakken kunnen krijgen, dus ook waterplanten en mossels.

Als de krabben leven in verontreinigd water hopen de schadelijke stoffen die in de bodem aanwezig zijn zich op in hun lichaam, waardoor consumptie van deze krabben door vogels een negatieve invloed op hun gezondheid kan hebben. In de ruim 80 jaar dat de Chinese wolhandkrab in Nederland is, zijn de beschreven

negatieve effecten op inheemse soorten echter maar in zeer beperkte mate waargenomen. Vanwege het visserijbelang (er is een markt voor deze krabben en ze worden gevangen en verkocht voor consumptie) valt de Chinese wolhandkrab onder de verantwoordelijkheid van het Rijk.

3.5.2. Rivierkreeften (diverse) (art. 19b)

Onder de groep van rivierkreeften worden geschaard de soorten: Californische rivierkreeft, Geknobbelde Amerikaanse rivierkreeft, Gevlekte Amerikaanse rivierkreeft, Marmerkreeft en Rode Amerikaanse rivierkreeft. Allen zijn zij oorspronkelijk afkomstig uit Noord-Amerika. De Californische rivierkreeft is in 1959 voor het eerst opzettelijk geïntroduceerd in Europa als een alternatief voor de inheemse rivierkreeft waarvan de omvang door de kreeftenpest hard achteruit was gegaan. De rivierkreeften zijn geïmporteerd voor de handel en consumptie en ontsnapt of uitgezet. Voor alle soorten geldt dat ze onderwaterplanten eten en kapot maken. Dit heeft negatieve gevolgen voor inheemse

Bron 17: Amerikaanse rivierkreeft, Wikimedia Commons, 16-07-2014

soorten die afhankelijk zijn van deze planten, zoals diverse soorten vissen, amfibieën, kevers en vogels die broeden in waterplantenvegetaties. Deze negatieve effecten treden waarschijnlijk niet op grote schaal op, maar vooral lokaal. Door de graaf- en graasactiviteiten van de kreeften raakt water troebel en komen er veel meer voedingsstoffen in het water. Deze kreeften zijn verder een vector voor de kreeftenpest. De uitheemse kreeften zijn hier zelf niet gevoelig voor, maar de tegenwoordig zeer zeldzame, inheemse Europese rivierkreeft wel. Van de marmerkreeft, de rode Amerikaanse rivierkreeft, geknobbelde Amerikaanse rivierkreeft en de gevlekte Amerikaanse rivierkreeft zijn uit Zeeland enkele waarnemingen bekend. De Californische rivierkreeft is in Zeeland nog niet waargenomen. Aangezien alle rivierkreeften zoetwaterkreeften zijn zullen ze zich ook niet snel massaal in Zeeland vestigen, maar lokaal kunnen flinke populaties ontstaan. Vanwege het visserijbelang vallen de rivierkreeften onder de verantwoordelijkheid van het Rijk.

3.6. Terrestrische planten

3.6.1. Gewone gunnera (mammoetblad) (art. 17)

Gewone gunnera is oorspronkelijk afkomstig uit Zuid-Amerika. Al rond 1849 is gewone gunnera voor het eerst in Europa geïntroduceerd als sierplant. Door verspreiding via zaad en dumpen van tuinafval komt de plant in de natuur. Een gevestigde plant verspreidt zich door ondergrondse wortelstokken en vormt zo een dicht bestand. Door de omvang van de plant, al vroeg in het voorjaar, worden andere planten verdrongen. Gewone gunnera heeft zich nog niet gevestigd in Nederland. Door de vorstgevoeligheid is de kans op vestiging gering. De plant vormt echter wel grote hoeveelheden zaad dat lang kiemkrachtig blijft. In Nederland zijn verwilderde planten slechts enkele malen aangetroffen, onder andere in Terneuzen (2016). Bij een controle van deze locatie in 2019 werd de plant hier niet meer aangetroffen.

Bron 18: Gewone gunnera, Wikimedia Commons, 2004

3.6.2. Hemelboom (art. 19b)

Bron 19: Hemelboom, Wikimedia Commons, 21-06-2013

Hemelboom komt oorspronkelijk uit China, Taiwan en Noord-Korea. Hemelboom wordt aangeplant in stedelijk gebied, bijvoorbeeld in parken. Door verspreiding van het zaad komt de plant in de natuur. Het is onduidelijk hoe lang hemelboom al in Nederland aangeplant wordt, waarschijnlijk al sinds 1800. De eerste zaailingen werden in 1996 aangetroffen. Het aantal waarnemingen per jaar neemt sindsdien sterk toe. Hemelboom komt in Nederland vooral voor in niet-natuurlijke habitats maar kan zich ook vestigen in natuurlijk rivierbegeleidend bos, zoals al gebeurd is langs de Waal. Als de soort in toenemende mate in meer natuurlijke habitats voorkomt, kan dit grote gevolgen hebben voor de inheemse biodiversiteit. Wanneer hemelboom in een (botanische) tuin of park staat, mag hij blijven staan, maar de plant mag zich niet vermeerderen. Het verwijderen van planten is de meest effectieve maatregel om verspreiding naar de omgeving te voorkomen. Zaailingen in stedelijke gebieden kunnen het best zo snel mogelijk met wortel en al worden verwijderd. De hele wortel moet verwijderd worden omdat afgebroken delen weer uit kunnen groeien tot een plant. Als de penwortel zich eenmaal heeft gevestigd, zijn de bomen lastig te verwijderen. In Zeeland is hemelboom verwilderd aangetroffen in Oranjezon (1971), Hansweert (2006), Cadzand-Bad (2007), Middelburg (2008), Burgh (2011), Renesse (2012), Haamstede (2015) en Hengstdijk (2016).

3.6.3. Reuzenberenklauw (art. 19b)

Bron 20: Reuzenberenklauw, Wikimedia Commons, 22-06-2017

Reuzenberenklauw komt oorspronkelijk uit het westelijk deel van de Kaukasus (Zuidwest-Azië). De plant is in de 19e eeuw in Europa geïntroduceerd als sierplant en is vanuit tuinen verwilderd. Verdere verspreiding vindt met name plaats doordat zaden meeliften bij transport van grond en via vervoersmiddelen en op natuurlijke wijze door zaadverplaatsing via water (lange afstand) en wind (korte afstand). Reuzenberenklauw kan dichte vegetaties vormen waarbij andere plantensoorten volledig worden verdrongen. Deze dichte bestanden kunnen decennialang standhouden, waardoor ze een grote verstoring van de plaatselijke inheemse vegetatie veroorzaken en zeldzame plantensoorten kunnen verdwijnen. Tegenwoordig is de soort algemeen in het grootste deel van Zeeland, maar ontbreekt nog in een deel van Oost-Zeeuws-Vlaanderen en in delen van Schouwen-Duiveland. Op Walcheren is nu nauwelijks een kilometerhok zonder deze plant te vinden. De plant is te bestrijden door te voorkomen dat er rijp zaad wordt gevormd. Eén van de mogelijkheden is de wortel in het vroege voorjaar op enige diepte af te steken en dit in de zomer te herhalen. Een andere mogelijkheid is herhaaldelijk afmaaien om te voorkomen dat de plant weer ondergrondse reserves aan kan leggen. Een andere manier om reuzenberenklauw te bestrijden is intensieve begrazing door schapen en geiten. Omdat de zaden tot minimaal 7 jaar kiemkrachtig blijven, is de bestrijding een kwestie van lange adem.

3.6.4. Reuzenbalsemien (art. 19b)

Reuzenbalsemien komt oorspronkelijk uit het westelijk deel van de Himalaya. Reuzenbalsemien is in Europa ingevoerd als sierplant en verwilderd. De plant werd ook uitgezaaid als nectarbron voor bijen. Verdere verspreiding vindt plaats doordat de zaden wegschieten bij aanraken en door stromend water. Reuzenbalsemien vormt hoge, dichte, sterk vertakte bestanden, die met inheemse soorten concurreren om ruimte, licht en nutriënten. Alleen meerjarige inheemse soorten met een sterke vegetatieve vermeerdering zijn in staat om reuzenbalsemien te weerstaan. Door zijn sterke geur lokt de plant bestuivers van inheemse soorten weg, waardoor deze minder zaad produceren. Dit is nadelig voor de vitaliteit van de natuurlijke vegetatie. In Zeeland

Bron 21: Reuzenbalsemien, Wikimedia Commons, 29-08-2010

werd reuzenbalsemien pas rond 1955 voor het eerst gevonden (Aardenburg, Haamstede, Hoedekenskerke, Middelburg). Tijdens de provinciebrede inventarisatie in 1976-1987 werd de soort vooral aangetroffen in de duinen van Schouwen en op 18 verspreid liggende plaatsen in de provincie. Sindsdien heeft reuzenbalsemien zich gevestigd in de meeste binnendijkse deelgebieden, maar komt slechts zeer plaatselijk voor. Reuzenbalsemien is vrij ruim verspreid in de duinen van Schouwen. Meestal gaat het om geringe aantallen, maar in een bosje bij Koewacht staan vele duizenden planten. Diverse groeiplaatsen zijn inmiddels weer verdwenen. Maaien en handmatig verwijderen zijn de meest kosteneffectieve methoden voor het uitroeien of beheren van reuzenbalsemien.

3.6.5. Struikaster (art. 17)

Struikaster is oorspronkelijk afkomstig uit Noord-Amerika. Struikaster werd al in de 17e eeuw in Europa geïmporteerd als tuinplant. Na aanplant verspreidt de plant zich via zijn zaden in wegbermen en ook naar natuurgebieden. In gebieden waar struikaster voorkomt, worden eerst standplaatsen met verstoorde bodems gekoloniseerd. Vandaaruit vestigt de soort zich in natuurlijke tot half natuurlijke gebieden. Struikaster vormt op den duur eenvormig, dicht en ondoordringbaar struikgewas waardoor de inheemse planten worden weggeconcentreerd en verdwijnen. De eerste waarnemingen in Zeeland werden gedaan in 2007: een plant in De Reep bij Oostburg en twee planten in de Zwijnpolder ten zuiden van Terhofstede; één plant werd uitgegraven, de andere gingen dood. In 2016 werd één exemplaar en in 2017 twee exemplaren gevonden in 't Vienkenist bij Retrachement en hier direct verwijderd.

Bron 22: Struikaster, Wikimedia Commons, 18-09-2004

3.6.6. Zijdeplant (art. 19a)

De zijdeplant is oorspronkelijk afkomstig uit Noord-Amerika. Al rond 1629 is de plant voor het eerst in Europa geïntroduceerd als sierplant. De plant verspreidt zichzelf via zaad en ondergrondse wortelstokken. Verspreiding vindt ook plaats door menselijk handelen, zoals transport door voertuigen, dumpen van tuinafval en transport van grond met zaad en wortelstokken. Gevestigde populaties zijdeplant breiden zich via de ondergrondse uitlopers gestaag uit. Hierdoor vormt de plant grote populaties die andere plantensoorten wegconcurreren. De plant produceert ook veel zaden die over grote afstanden

Bron 23: Zijdeplant, Wikimedia Commons, 06-2009

kunnen worden verspreid en waarbij diverse soorten habitats kunnen worden gekoloniseerd. De enige bekende Zeeuwse groeiplaats is langs een strandovergang bij Dishoek (sinds 2012, in 2015 enkele tientallen planten). Verwildering in het duin wordt gezien als een van de grootste risico's. In 2019 zijn de aanwezige planten bij Dishoek handmatig verwijderd. Opmerkelijk was dat er maar enkele planten meer werden aangetroffen. In 2021 werden hier opnieuw enkele zijdeplanten aangetroffen.

3.7. Water- en oeverplanten

Voor alle hierna genoemde soorten geldt dat ze werden geïmporteerd voor de handel in vijverplanten, tenzij anders vermeld. Ze komen in de natuur doordat mensen overtollige planten weggooien in openbare wateren en natuurgebieden. Onopzettelijke verspreiding door mensen treedt op doordat de planten blijven hangen aan o.a. boten, vistuig en materiaal. Indien de planten bestreden worden kunnen kleine fragmentarische deeltjes die achterblijven in veel gevallen weer uitgroeien tot volwaardige planten. In stromend water wordt de plant op deze manier nog sneller verspreid. Ook vogels kunnen bijdragen aan de verspreiding van veel van deze soorten. Kleine deeltjes die in het verenpak of aan de poten blijven zitten worden verspreid.

3.7.1. Grote waternavel (art. 19b)

Bron 24: Grote Waternavel, Wikimedia Commons, 30-12-2014

Grote waternavel is oorspronkelijk afkomstig uit Noord- en Zuid-Amerika. De plant groeit zeer snel en is in staat hele waterlichamen met een dichte mat van stengels te overgroeien, waardoor alle aanwezige inheemse waterplanten worden verdrongen. De dichte matten leiden tot afname van licht - en zuurstofgebrek in het water. Dit is onder andere schadelijk voor de inheemse waterfauna. Het eerste geval in Zeeland was in 1996 bij Westenschouwen. Daarna volgden waarnemingen bij Oostkapelle (2000) en Retranchement (2001). Pas vanaf 2007 nemen zowel het aantal vindplaatsen als de omvang van de groeiplaatsen snel toe. In 2016 kwam grote waternavel voor op diverse plaatsen op Schouwen, Walcheren, Zuid-Beveland en in Zeeuws-Vlaanderen. In sommige gevallen gaat het om massaal optreden, onder andere in Middelburg, bij Clinge, bij Westdorpe en bij Retranchement.

3.7.2. Grote vlotvaren (art.17)

Bron 25: Grote vlotvaren Wikimedia Commons, 21-11-2007

Grote vlotvaren komt oorspronkelijk uit Zuid-Amerika. Grote vlotvaren groeit optimaal in stilstaand of langzaam stromend voedselrijk water, zoals meren, sloten, kanalen en vijvers. Grote vlotvaren kan ook groeien in brak water. De plant komt in Nederland vooral voor in niet-natuurlijke (meestal stedelijke) wateren. Grote vlotvaren wordt verspreid in Nederland aangetroffen, maar kan zich niet vestigen omdat de planten in de winter door vorst afsterven. Bij stijgende temperaturen door klimaatverandering kan de plant zich op termijn in Nederland vestigen. Grote vlotvaren plant zich voort via vegetatieve vermeerdering. In voedselrijk, stilstaand water gaat dit zo snel dat in de zomer in korte tijd een aanzienlijk deel van het wateroppervlak wordt bedekt. Hierdoor krijgen de onderwaterplanten onvoldoende licht. De dichte matten zijn ook nadelig voor dieren. De plant kan plaat-

selijk tijdelijk zuurstofgebrek veroorzaken in voedselrijk water. Het afsterven van de planten verlaagt het zuurstofgehalte nog verder en bovendien komt hierbij een grote hoeveelheid nutriënten vrij. Er zijn twee waarnemingen bekend in Zeeland: 2014 in Dreischor en 2018 Burgh.

3.7.3. Kleine waterteunisbloem (art. 19a)

Kleine waterteunisbloem is oorspronkelijk afkomstig uit Amerika (Noord-, Centraal- en Zuid-Amerika). Kleine waterteunisbloem kan snel voor veel biomassa zorgen, waardoor inheemse planten worden verdrongen en de aanwezige waterdieren verdwijnen. Kleine waterteunisbloem komt voor op een klein aantal locaties in Nederland. In 2008 werd de kleine waterteunisbloem gevonden op meerdere plaatsen in het natuurontwikkelingsgebied Sophiapolder bij Oostburg. Hier zijn de planten direct verwijderd.

Bron 26: Kleine waterteunisbloem, Wikimedia Commons, 02-08-2012

3.7.4. Moeraslantaarn (art. 19a)

Moeraslantaarn is oorspronkelijk afkomstig uit de westelijke staten van Canada en de Verenigde Staten. Moeraslantaarn vormt na verloop van tijd een dichte vegetatie waardoor andere planten worden weggeconcentreerd. Er zijn in Nederland een paar populaties van moeraslantaarn verspreid over het hele land in de groene ruimte. Daarnaast zijn er een groot aantal populaties van wisselende omvang in parken en tuinen. Een fors exemplaar heeft jaren in een poel bij Zaamslagveer gedij, maar is daarna succesvol verwijderd. Ook is al tien jaar een plant aanwezig in een vijver bij Vogelwaard. In beide gevallen betreft het waarschijnlijk aangeplante exemplaren. Op geen van beide plaatsen is er sprake van voortplanting of uitbreiding.

Bron 27: Moeraslantaarn, Wikimedia Commons, 21-04-2006

3.7.5. Parelvederkruid (art. 19b)

Parelvederkruid is oorspronkelijk afkomstig uit Zuid-Amerika. Parelvederkruid kan snel voor veel biomassa zorgen, dit leidt tot dichte op het wateroppervlak drijvende matten. Hierdoor worden inheemse planten verdrongen, onderwaterplanten sterven af en aanwezige dieren verdwijnen. De eerste waarneming van parelvederkruid in Zeeland was in 1992 in de Kriekputten bij Clinge. De soort is sindsdien verschenen op diverse plaatsen in Zeeland en komt op meerdere plaatsen inmiddels massaal voor.

Bron 28: Parelvederkruid, Wikimedia Commons, 10-05-2020

3.7.6. Verspreidbladige waterpest (art. 19b)

Bron 29: Verspreidbladige waterpest, Wikimedia Commons, 08-1992

Verspreidbladige waterpest is oorspronkelijk afkomstig uit zuidelijk Afrika. In landen met een vergelijkbaar klimaat als Nederland maar met mildere winters, zoals Ierland, zijn grote negatieve effecten waargenomen op inheemse planten, vissen en andere dieren. Verspreidbladige waterpest neemt koolstof op in de vorm van bicarbonaat. Dit heeft tot gevolg dat de pH in kleine afgesloten wateren kan oplopen tot hoger dan 10, waardoor er bijna geen CO₂ meer in het water aanwezig is. Verspreidbladige waterpest kan daar tegen, maar bij langdurige perioden met hoge pH-waarden worden andere waterplanten weggeconcentreerd. In Zeeland zijn tot nu toe alleen enkele vondsten bekend uit West-Zeeuws-Vlaanderen. Sinds ca. 2010 is verspreidbladige waterpest aanwezig in een rond 2000 gegraven poel op de wallen van Retranchement, maar bleek hier na het schonen van de poel in 2015 verdwenen. Sinds 2013 groeit de soort plaatselijk massaal in enkele poelen bij Groede-Bad. In 2016 bleek verspreidbladige waterpest dominant aanwezig in een poel langs de N61 bij IJzendijke.

3.7.7. Waterhyacint (art. 19a)

Bron 30: Waterhyacint, Wikimedia Commons, 05-12-2001

Waterhyacint is oorspronkelijk afkomstig uit het Amazonegebied in Zuid-Amerika. Waterhyacint sterft af bij langere perioden met een temperatuur beneden 5°C en kan zich daarom alleen vestigen in het zuidelijk deel van Europa. In warmere gebieden van Europa heeft waterhyacint grote effecten op inheemse soorten. De plant vormt snel dichte matten en daardoor worden inheemse planten verdrongen. Onder een gesloten plantendek ontstaat zuurstofgebrek en daardoor een slechte waterkwaliteit, wat op diverse dier- en plantensoorten een negatieve invloed heeft. In 2009 werd de soort gevonden bij Westkapelle en in 2014 in een vijver in Domburg. In beide gevallen ging het waarschijnlijk om aanplant.

3.7.8. Waterteunisbloem (art. 19b)

Bron 31: Waterteunisbloem, Wikimedia Commons, 10-08-2007

Waterteunisbloem is oorspronkelijk afkomstig uit Zuid-Amerika. Waterteunisbloem kan snel voor veel biomassa zorgen, waardoor dichte matten ontstaan. Inheemse planten worden verdrongen en de aanwezige waterdieren verdwijnen, op enkele slakken en bloedzuigers na. Het afsterven van grote massa's waterteunisbloem kan in stilstaande wateren leiden tot zuurstofgebrek in het water. Dit heeft een negatieve invloed op andere waterorganismen en kan leiden tot vissterfte. De eerste waarneming in Zeeland dateert van 2004, toen waterteunisbloem werd gevonden in een vijver in Schuddebeurs. In 2006 groeide de soort al dusdanig massaal in een kanaal in Oranjezon, dat deze hier al langer aanwezig moet zijn geweest. Sindsdien heeft waterteunisbloem zich gevestigd op meerdere plaatsen in dit duingebied. Elders in Zeeland is de soort gevonden op een toenemend aantal plaatsen: Park het Meiveld in Middelburg (2008), Zierikzee (2008), Axel

(2009), Hoek (2009), Heinkenszand (2010), De Moerschans, Hulst (2010), Vlaamse Kreek bij Zandberg (2014) en Clingepolder-Oost. Vaak gaat het om honderden tot meer dan duizend 'exemplaren'. Jaarlijks wordt in Oranjezon de plant bestreden, wat niet heeft kunnen voorkomen dat de soort hier geleidelijk verder uitbreidde

3.7.9. Smalle waterpest (art. 19b)

Bron 32: Smalle waterpest, Wikimedia Commons, 19-06-2011

Smalle waterpest komt oorspronkelijk uit de Verenigde Staten. Smalle waterpest is een zeer snelle groeier die sloten, kleine kanalen of vijvers geheel kan opvullen. De plant kan zeer dominant worden waardoor de oorspronkelijke waterplanten worden verdrongen. Dit heeft ook invloed op populaties van ongewervelde dieren en vissen. Afsterven van de plantenmassa kan leiden tot zuurstoftekort en tot meer voedingsstoffen in het water. Dit kan weer algenbloei tot gevolg hebben. Smalle waterpest heeft ook een negatief effect op de waterkwaliteit doordat het zware metalen uit de bodem kan opnemen die zo weer in het water terechtkomen. Smalle waterpest komt wereldwijd verspreid voor in Nederland, in Zeeland plaatselijk vrij algemeen.

3.7.10. Ongelijkbladig vederkruid (art. 19b)

Bron 33: Ongelijkbladig vederkruid, Wikimedia Commons, 01-01-1980

Ongelijkbladig vederkruid komt oorspronkelijk uit het zuidoosten van de Verenigde Staten. Ongelijkbladig vederkruid is zeer competitief en kan een zeer dichte vegetatie vormen waardoor inheemse ondergedoken waterplanten en ook inheemse vissen worden verdrongen. Ongelijkbladig vederkruid blijft in de meeste winters groen en heeft daardoor in het voorjaar een voorsprong op de meeste andere waterplanten. De plant heeft een negatieve impact op ecosystemen doordat licht wordt onderschept en doordat er veel voedingsstoffen in het water komen als de plant sterft. Dit kan leiden tot zuurstoftekort in het water.

Ongelijkbladig vederkruid komt vooral voor in het noordoosten, midden en zuiden van Nederland. Het aantal vindplaatsen neemt sterk toe. De enige vondst in Zeeland is gedaan in 2007 in Oostburg.

3.8. Nieuwe soorten op Unielijst

De Europese Unie voegt met regelmaat nieuwe soorten toe aan de Unielijst. Op het moment dat de ministeriële regeling wordt aangepast en de provincie voor deze invasieve exoten verantwoordelijk wordt zal dit plan van aanpak worden uitgebreid met deze soorten.

4. Zeeuwse prioritering en uitwerking

4.1. Uitgangspunten

In dit plan van aanpak hanteren we de volgende uitgangspunten en prioriteiten voor het handelen van de Provincie:

- Het landelijke Masterplan uitroeiing en beheersing Uniesoorten is het vertrekpunt voor de aanpak van de invasieve exoten in Zeeland. Dit masterplan gaat in op de verantwoordelijkheden van Rijk, provincies, waterschappen en terreinbeheerders en geeft per soort een ambitieniveau en mogelijke maatregelen aan.
- Wanneer een nieuwe invasieve exoot zich vestigt zijn de aantallen en verspreiding doorgaans nog betrekkelijk laag. In deze fase kan met een geringe inspanning een veel grotere inspanning in de toekomst voorkomen worden. Naar mate populaties uitbreiden nemen de kosten exponentieel toe en de effectiviteit en slagingskans van maatregelen juist af.
- In de Zeeuwse aanpak wordt prioriteit gegeven aan de bestrijding van door Europa aangewezen invasieve exoten in gebieden waar zij een bedreiging vormen voor de biodiversiteit, namelijk in de Zeeuwse Natura 2000-gebieden en het Natuurnetwerk Zeeland.
- Andere overheden hebben een medeverantwoordelijkheid voor hun publieke taak en/of eigendom. Daar waar beheersing of lokale uitroeiing van wijdverbreide invasieve exoten samenvalt met een publieke taak van een andere overheid ligt het initiatief en de verantwoordelijkheid bij het betreffende bestuursorgaan en komen de kosten van de beheersing of lokale uitroeiing primair voor diens rekening. Denk hierbij aan het verwijderen van waterpest door het waterschap om de doorstroming van waterlopen te borgen of het verwijderen van reuzenberenklauw langs publieke paden door gemeenten. Dit sluit een bijdrage van de provincie in de kosten op voorhand niet uit, mits er (ook) een biodiversiteitsbelang in het geding is.
- Bestrijding en/of beheersing van invasieve exoten is effectiever als over eigendomsgrenzen of over grenzen van beïnvloedingsgebieden heen gekeken wordt. Daarom speelt regionale samenwerking een belangrijke rol en zal de provincie dit organiseren.
- Kennisontwikkeling en kennisverspreiding over de bestrijding en/of beheersing van invasieve exoten is noodzakelijk. De behoefte zal op provinciaal niveau geïnventariseerd worden, maar moet landelijk worden opgepakt door het InterProvinciaal Overleg (IPO) en/of BIJ12, de gezamenlijke uitvoeringsorganisatie van Provincies, in samenspraak met de NVWA. Indien nodig zal de provincie hieraan een financiële bijdrage leveren. Om de kennis binnen de provincie te verspreiden zullen kennisbijeenkomsten worden georganiseerd.

4.2. Zeeuwse aanpak

Provinciale Staten hebben op 7 december 2018 de “Beleidsnota Natuurwetgeving, Meer prioriteit voor Zeeuwse Biodiversiteit” vastgesteld. De beleidsnota bevat het beleid van de Provincie Zeeland inzake de Wet natuurbescherming. De Beleidsnota Natuurwetgeving vloeit voort uit de Natuurvisie die is vastgesteld in april 2017. Met dit beleid wil de Provincie Zeeland aangeven hoe de natuur in Zeeland beschermd wordt en welke specifieke Zeeuwse zaken nog extra gedaan worden bovenop de bestaande wettelijke verplichtingen vanuit Europa of Nederland.

In de Beleidsnota Natuurwetgeving is bepaald dat de Provincie haar activiteiten ten aanzien van exotenbeheer beperkt tot die soorten waar vanuit Europa een verplichting geldt. De activiteiten bestaan uit eliminatie, beheer en voorlichting. Daarbij zet de Provincie zich in om invulling te geven aan de wens vanuit de maatschappij om meer te doen dan alleen het wettelijk verplichte. Hierbij gaan Gedeputeerde Staten ervanuit dat dit gezamenlijk met andere partijen wordt opgepakt en deze extra inspanning wordt gedaan door slimme combinaties (bijvoorbeeld gekoppeld aan instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden), werk met werk en door met voorlichting anderen te bewegen actief exoten aan te pakken om verdere verspreiding te voorkomen (bijvoorbeeld van Japanse duizendknoop, die in veel particuliere tuinen groeit) of om het uitzetten van waterplanten en schildpadden te voorkomen.

Voor de soorten die zich nog niet hebben gevestigd in Zeeland zal bij vroegtijdige detectie actief worden ingezet op eliminatie van de betreffende soort. Het tijdig elimineren voorkomt dat in een later stadium - grotere - beheerinspanningen nodig zijn en moet dus leiden tot voorkoming van latere beheerlasten. Voor die soorten die met enige regelmaat in onze provincie worden gesignaleerd en waarvan de populatie nog klein en beheersbaar is, zal eveneens eliminatie plaatsvinden door een beperkt aantal mensen bijzondere bevoegdheden te geven om effectieve bestrijding mogelijk te maken. Hierbij valt te denken aan het betreden van gronden of speciale vangstmiddelen.

Voor reeds gevestigde en meer algemeen voorkomende soorten wordt ingezet op beheer. Beheersmaatregelen bestaan uit dodelijke of niet-dodelijke fysieke, chemische of biologische maatregelen om een populatie van een invasieve uitheemse soort terug te brengen, te beheersen of in te dammen. Voorbeelden van soorten waarvoor deze aanpak geldt zijn de muskusrat en Nijlgans. De beheersmaatregelen kunnen ook, waar passend, maatregelen bevatten om de veerkracht van het ecosysteem ten aanzien van bestaande en toekomstige invasies te versterken. Bijvoorbeeld in poelen / duinvalleien / of anderszins natte terreinen, waar kans is op vestiging van watercrassula. Door actief inheemse vegetatie in te brengen kan het pioniersstadium hiervan zo snel mogelijk doorbroken worden, waardoor het beter bestand is tegen vestiging van watercrassula.

4.3. Prioritering van soorten

Niet alle in hoofdstuk drie opgenomen soorten kunnen met dezelfde prioriteit aangepakt worden. Sommige soorten komen simpelweg (nog) niet voor in Zeeland en/of zijn hier (voorlopig) niet te verwachten. Andere soorten komen in meer of mindere mate wel voor in Zeeland. Afhankelijk van de beoogde strategie en talrijkheid kan een selectie gemaakt worden voor welke soorten als eerst maatregelen genomen zullen worden.

Nog niet in Nederland gevestigde soorten (artikel 17) moeten bij mogelijke vestiging op grond van de Europese verordening geëlimineerd worden. In opdracht van het Rijk is de NVWA verantwoordelijk voor een signaleringssysteem (surveillance) om in een vroegtijdig stadium de aanwezigheid van deze soorten vast te stellen. Soorten uit deze categorie die reeds in Zeeland aangetroffen zijn of op korte termijn (weer) kunnen verschijnen zijn:

- Heilige ibis
- Gewone gunnera (mammoetblad)
- Struikaster

De heilige ibis verschijnt incidenteel. Van de Struikaster zijn enkele waarnemingen bekend, de planten werden onmiddellijk verwijderd. Gewone gunnera werd in 2016 aangetroffen in Terneuzen, in 2019 bleek de plant hier niet meer aanwezig. Indien deze soorten opnieuw worden aangetroffen dienen zo snel mogelijk maatregelen getroffen te worden. Andere artikel 17 soorten die op de Unielijst staan maar hierboven niet zijn opgenomen komen (nog) niet in Zeeland voor of zijn slechts bekend van individuele incidentele waarnemingen (grijze eekhoorn, Amerikaanse voseekhoorn en wasbeer) waardoor kans op vestiging op dit moment nog niet aan de orde is.

Uitroeibare soorten (artikel 19a) die reeds in Zeeland voorkomen, in het recente verleden zijn aangetroffen of op korte termijn kunnen verschijnen zijn:

• Rosse stekelstaart	• Zijdeplant
• Beverrat	• Hemelboom
• Chinese muntjak	• Aziatische hoornaar

Voor de rosse stekelstaart worden reeds maatregelen getroffen. In opdracht van de Provincie wordt de rosse stekelstaart bestreden op de bekende broedplaatsen op Noord-Beveland en in het Markiezaat. De beverrat wordt op grond van de Waterwet bestreden door het Waterschap. Van de Aziatische hoornaar zijn in Zeeland meerdere nesten aangetroffen en verwijderd. In 2021 werd de Aziatische hoornaar als gevestigd beschouwd en de status gewijzigd van art. 17 naar art. 19. De aanwezige zijdeplanten op de enige bekende groeilocatie in Zeeland zijn in 2019 verwijderd. Van belang is om te kijken of de planten hier nog terug komen, in 2021 werd opnieuw een exemplaar gevonden. De Chinese muntjak wordt incidenteel in Oost Zeeuws-Vlaanderen waargenomen. Door een toename in Vlaanderen (België) kan deze soort in de toekomst vaker verschijnen. Er dient gekeken te worden welke maatregelen dan getroffen moeten worden.

Waterhyacint is in Zeeland op twee plaatsen aangetroffen en daarnaast een tamelijk gangbare vijverplant in veel tuinen. Er wordt verondersteld dat het klimaat (nog) niet geschikt is waardoor deze plant vanzelf weer afsterft, in Vogelwaarde is echter al jarenlang een populatie aanwezig. Kleine waterteunisbloem werd in 2008 aangetroffen in de Sophiapolder en is hier kennelijk met succes verwijderd. Moeraslantaarn is bekend uit twee tuinen, zolang er geen sprake is van vestiging in de natuur is er geen noodzaak voor maatregelen. Pallas' eekhoorn en huiskraai komen in Zeeland niet voor.

De soorten die niet meer (volledig) uitroeibaar zijn en waarvoor de strategie beheersen geldt (artikel 19b) kunnen worden onderverdeeld in beperkt en wijdverbreid voorkomend in Zeeland. Hoewel sommige van deze soorten landelijk dus talrijk voorkomen kan de verspreiding in Zeeland beperkt zijn. Deze soorten worden met meer prioriteit aangepakt dan de soorten die ook in Zeeland ruim aanwezig zijn. Het gaat om de soorten:

• Verspreidbladige waterpest	• Smalle waterpest
• Grote waternavel	• Lettersierschildpad
• Waterteunisbloem	• Nijlgans
• Parelvederkruid	• Blauwband
• Reuzenbalsemien	• Muskusrat
• Reuzenberenklauw	• Zonnebaars

Verspreidbladige waterpest is bekend van een beperkt aantal locaties in Zeeland. De overige hierboven vermelde soorten komen meer verspreid voor. Bestrijding van Nijlganzen is reeds mogelijk door jachthouders. Muskusratten worden op grond van de Waterwet door het Waterschap bestreden. Voor de overige soorten is nog geen structurele aanpak.

Wasbeerhond is slechts eenmaal waargenomen, waterwaaier komt in Zeeland niet voor en van de Siberische grondeekhoorn zijn slechts enkele individuele waarnemingen bekend waardoor voor deze soorten (nog) geen maatregelen nodig zijn. Ongelijkbladig vederkruid is in 2007 aangetroffen bij Oostburg, het is niet bekend of deze soort hier nog voorkomt.

Behalve de soorten waarvoor maatregelen getroffen moeten worden door opname op de Unielijst zijn er soorten waar het vanuit het oogpunt van biodiversiteit wenselijk is dat er ook maatregelen getroffen worden.

Dit zijn vaak wijdverspreid voorkomende soorten. Voor deze soorten geldt dat bestrijding een kostbare en langdurige aanpak vereist waarbij totale verwijdering waarschijnlijk geen haalbaar resultaat meer is. De inzet op deze soorten moet zich dan ook beperken tot de gebieden waar nog positieve resultaten geboekt kunnen

worden. Inzet van de Provincie bij deze soorten is afhankelijk van een betekenende inzet door andere partijen. Voorafgaand aan het daadwerkelijk treffen van maatregelen kan er eerst onderzoek nodig zijn naar de effectiviteit van deze maatregelen.

Tabel 1: Samenvattende tabel van de Unielijst soorten met de bijbehorende categorie

Categorie	Soorten
Niet gevestigde soorten; eliminatie verplicht	Heilige ibis Struikaster Gewone gunnera (mammoetblad) + <i>Alle overige art. 17 soorten</i>
Gevestigde soorten; beperkt voorkomen; uitroeien	Rosse stekelstaart <i>Beverrat</i> Chinese muntjak Zijdeplant Aziatische hoornaar
Gevestigde soorten; wijdverspreid voorkomen; waar mogelijk middels gebiedsgerichte aanpak uitroeien nastreven; verdere uitbreiding populaties zoveel mogelijk beperken (beheersen)	Verspreidbladige waterpest Grote waternavel Waterteunisbloem Parelvederkruid Reuzenbalsemien Reuzenberenklauw Smalle waterpest Lettersierschildpad Nijlgans Blauwband Muskusrat

5. Maatregelen om invasieve exoten te bestrijden

In de voorgaande hoofdstukken is uitgebreid ingegaan op wat exoten zijn, wat de risico's zijn en wat we er mee aan moeten. Het 'wat' is daar mee duidelijk. In dit hoofdstuk staat aangegeven hoe we dit als Provincie uit willen voeren, wat wij als primair onze verantwoordelijkheid zien en waar derden een rol spelen. Ook wordt in dit hoofdstuk aangegeven welk instrumentarium we daarbij willen inzetten.

5.1. Provincie laat bestrijding uitvoeren

Soorten die zich nieuw in Zeeland vestigen worden direct aangepakt. Bijvoorbeeld: kleine waterteunisbloem en Chinese muntjak. Er zijn soorten die zich wel in Zeeland gevestigd hebben, maar nog op zeer beperkte schaal voorkomen en waarbij (lokaal) uitroeiing nog tot de mogelijkheden hoort. Het is gewenst de bestrijding van deze soorten op korte termijn op te pakken, om op die manier te voorkomen dat in een later stadium grootschaliger ingrijpen noodzakelijk is. Dit geldt in ieder geval voor de zijdeplant. De provincie zal opdracht geven tot uitroeiing. Kosten voor het elimineren van alle bovenvermelde soorten worden door de provincie gedragen.

5.2. Opdracht voor vrijwillige bestrijding

De vele op vrijwillige basis in Zeeland actieve jachtaktehouders kunnen een bijdrage leveren in de bestrijding van een aantal soorten die met het geweer gedood kunnen worden. Om de bestrijding daadwerkelijk uit te mogen voeren besluit de provincie een opdracht als in artikel 3.18 van de Wet natuurbescherming vast te stellen.

De Nijlgans, rosse stekelstaart, muskusrat en beverrat zijn al opgenomen in een opdracht. De rosse stekelstaart is wel meegenomen in de opdracht voor jachtaktehouders, maar aanvullend wordt de aanpak landelijk georganiseerd door inzet van een of meerdere beroepsjagers die provinciegrens overschrijdend opereren. In Zeeland wordt de rosse stekelstaart inmiddels op deze wijze bestreden.

5.3. Gebiedsgerichte aanpak van wijdverspreide invasieve soorten

Waar bestrijding van wijdverspreide invasieve soorten vanuit ecologisch perspectief zinvol is kan hier gebiedsgericht actie op ondernomen worden. Er wordt voor een gebiedsgerichte aanpak gekozen, omdat 'overal een beetje wat doen' vaak minder efficiënt is dan in deelgebied-voor-deelgebied de bestrijding rigoureuus aan te pakken en daarbij de ervaringen steeds mee te nemen naar een volgend deelgebied. Belangrijk is om vooraf een goed overzicht te krijgen van de specifieke situatie. Dit maakt het eenvoudiger om haalbare doelen te formuleren en passende maatregelen te kiezen. De soorten waar het om gaat zijn :

• Grote waternavel	• Verspreidbladige waterpest
• Waterteunisbloem	• Grote vlotvaren
• Parelvederkruid	• Reuzenbalsemien
• Smalle waterpest	• Reuzenberenklauw

5.4. Ondersteunen vrijwilligers

Uit het land zijn al enkele voorbeelden waarbij de bestrijding van invasieve exoten wordt opgepakt door burgers, bijvoorbeeld de Exotenwerkgroep Zeist, de duizendknoopbrigade Renkum en het reuzenbalsemienproject in Nijmegen. De provincie Zeeland wil bevorderen dat in het kader van burgerparticipatie vrijwilligers met de bestrijding van invasieve exoten aan de gang gaan. De soorten die hier met name voor in aanmerking komen zijn:

• Reuzenbalsemien	• Reuzenberenklauw

Binnen Zeeland hebben we een organisatie die vrijwilligerswerk coördineert en begeleidt, Stichting Landschapsbeheer Zeeland. Uit oogpunt van efficiency en slagkracht is het voor de hand liggend om deze taak daar onder te brengen.

5.5. Onderzoek naar effectieve bestrijdingsmaatregelen

De provincie wil onderzoek laten doen naar effectieve methoden om exoten te bestrijden. Zo hebben experimenten in o.a. Brabant laten zien dat met de aanplant van inheems materiaal op open grond de (her)vestiging van watercrassula wordt belemmerd, waardoor de soort niet meer tot dominantie komt. In 2021 is gestart met een dergelijke proef in 2 duinvalleien op de Kop van Schouwen. Gelijksortig onderzoek zullen we volgen, initiëren of kopiëren.

5.6. Werkgroep invasieve exoten

Dit plan van aanpak is tot stand gekomen in afstemming met diverse stakeholders. In de werkgroep soorten en Provinciale Commissie voor de Groene Ruimte (PCGR) is het concept-plan toegelicht en zijn reacties opgehaald waarna deze zijn verwerkt.

Vanuit deze consultatie is ook de Zeeuwse Werkgroep Exoten opgericht. Deze heeft tot doel om samenwerking, coördinatie en draagvlak voor exotenbeheer voor de langere termijn te garanderen. De vaste leden van deze werkgroep bestaan uit vertegenwoordigers van de Provincie Zeeland, Waterschap Scheldestromen, Rijkswaterstaat, Gemeenten, Terreinbeheerders en Stichting Landschapsbeheer Zeeland. De projectgroep kan in de toekomst, indien gewenst, aangevuld worden met vertegenwoordigers van andere stakeholders, bijvoorbeeld de ZLTO, ProRail, Unie van Bosgroepen en Faunabeheereenheid. Dit kan permanent zijn, maar ook tijdelijk wanneer een stakeholder een specifiek belang heeft bij de bestrijding van een soort in een bepaald gebied.

De werkgroep heeft de volgende taken:

- Samenwerking zoeken in de uitvoering van exotenbestrijding;
- Het actueel houden van het plan van aanpak;
- Op basis van het plan van aanpak per soort een werkplan maken voor het komend jaar met een doorkijk naar de daaropvolgende jaren. De wijze waarop invulling gegeven wordt aan deze werkplannen is globaal uitgewerkt in de volgende deelparagraaf;
- In brede zin kennis delen over invasieve exoten in Zeeland (bijvoorbeeld soort specifieke bijeenkomsten over voorkomen en bestrijdingsmaatregelen ter voorbereiding op een gebiedsgerichte aanpak / werkplan);
- Bijdragen aan evaluaties van het exotenbeleid, waarvoor de Provincie hoofdvantwoordelijk is.

De werkgroep functioneert onder voorzitterschap van de Provincie. Reden hiervoor is dat de provincies primair verantwoordelijk zijn voor het treffen van maatregelen ter bestrijding van de door de EU aangewezen exoten (zie paragraaf 1.4). De werkgroep zal regelmatig doch minimaal 1X per jaar bijeenkomen om elkaar op de hoogte te houden en voor de planning, uitvoering en evaluatie van werkplannen.

5.6.1. Werkplannen

Het werkplan wordt opgesteld op basis van dit plan van aanpak. Er wordt rekening gehouden met de gemaakte prioritering van soorten en de daaraan verbonden maatregelen en middelen. Het opstellen van werkplannen heeft een goede en afgestemde samenwerking en efficiëntie bij de uitvoering tot doel.

Het werkplan geeft concreet aan:

- Op welke soort het komend jaar wordt ingezet
- Een (globale) inschatting van de doorlooptijd van die aanpak;
- Wat het werkgebied is waar de maatregelen genomen zullen worden;
- Betrokken stakeholders, rolverdeling en inzet van de betrokken partijen
- Wat de doelen zijn die nagestreefd worden, SMART-geformuleerd;
- Welke belangen van de stakeholders gediend worden;
- Uit welke acties iedere maatregel bestaat;
- Wat de tijdsplanning van de acties is;
- Welke partijen welke verantwoordelijkheden voor de acties dragen;
- Hoe de kosten verdeeld worden;
- Wat de samenhang is met werkplannen voor andere soorten en werkgebieden;
- Welke monitoringsgegevens verzameld worden en wanneer het werkplan geëvalueerd wordt;
- Of, en zo ja, welke communicatie nodig of gewenst is

Het plan van aanpak wordt goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van de Provincie Zeeland, waarmee tevens mandaat voor de inzet van middelen en instrumenten wordt gegeven. Gedeputeerde Staten staan toe dat werkplannen binnen dit vastgestelde kader ambtelijk door de Zeeuwse Werkgroep Exoten zullen worden vastgesteld. De werkgroep neemt beslissingen door middel van consensus. Wanneer deelnemende partijen er niet in slagen om consensus te bereiken over een werkwijze, dan zal de Provincie ambtelijk zelfstandig, of met de partijen waarmee overeenstemming wel mogelijk is, een werkplan vaststellen.

Tabel 2: Samenvattende tabel van de Unielijst soorten. Een onderverdeling in de rol van de Provincie en het instrumentarium.

Categorie	Soorten	Rol provincie	Instrumentarium
Niet gevestigde soorten; eliminatie verplicht	Heilige ibis Struikaster Gewone gunnera (mammoetblad) + <i>Alle overige art. 17 soorten</i>	Volledig initiatief, uitvoering en financiering. Wel in afstemming met andere organisaties en overheden.	Opdrachtverlening aan uitvoerders
Gevestigde soorten; beperkt voorkomen; uitroeien	Rosse stekelstaart <i>Beverrat (Waterschap)</i> Chinese muntjak Zijdeplant Aziatische hoornaar	Volledig initiatief, uitvoering en financiering. Wel in afstemming met andere organisaties en overheden.	Opdrachtverlening aan uitvoerders en/of opdracht (cf art. 3.18 van de WNB) Verordening
Gevestigde soorten; wijdverspreid voorkomen; waar mogelijk middels gebiedsgerichte aanpak uitroeien nastreven; verdere uitbreiding populaties zoveel mogelijk beperken (beheersen)	Verspreidbladige waterpest Grote waternavel Waterteunisbloem Parelvederkruid Reuzenbalsemien Reuzenberenklauw Smalle waterpest Lettersierschildpad Nijlgans Blauwband <i>Muskusrat (Waterschap)</i>	Agenderen vraagstuk Communicatie en bewustwording Alleen bij gezamenlijk initiatief een rol voor de provincie Uitvoering deels of volledig door anderen Eventueel medefinanciering	Provinciale werkgroep exoten Gebiedsgerichte aanpak Stimuleren burgerparticipatie Gerichte voorlichting Jaarlijks symposium/webinar Medefinanciering d.m.v. opdracht en/of subsidie Verordening

5.7. Implementatie in eigen organisatie

Nu de provincie verantwoordelijk is voor de bestrijding van invasieve exoten, kan zij zich niet permitteren dat die bestrijding in de eigen organisatie minder voortvarend zal plaatsvinden dan beoogd in dit plan van aanpak voor de gehele provincie en voor de stakeholders. Voor de beheersing van wijdverspreide invasieve plantensoorten in bermen van provinciale wegen, is de provincie rechtstreeks verantwoordelijk voor die bestrijding. Hetzelfde geldt voor gronden die de provincie tijdelijk in eigendom of beheer heeft in verband met ruimtelijke ontwikkelingen, waaronder gebieden waar natuurontwikkeling plaatsvindt in opdracht van de provincie. Daarnaast verleent de provincie subsidies voor het behoud en de ontwikkeling van bepaalde natuur en geeft ook opdracht tot het uitvoeren van ecologisch veldonderzoek. In deze taken dient exotenbeleid zo veel mogelijk te worden meegenomen. De volgende acties zullen worden uitgevoerd in samenwerking met de daarvoor verantwoordelijke afdelingen en teams van de provincie:

- nagaan wat er reeds gebeurt aan exotenbestrijding in het berm(maai)beheer van provinciale wegen en dit zo nodig aanvullen met nieuwe maatregelen;
- nagaan wat er reeds gebeurt aan (preventieve) exotenbestrijding bij aanbesteding van grondwerken om verspreiding van exoten te voorkomen. Dit beleid zo nodig aanvullen met nieuwe maatregelen;
- nagaan wat of er specifiek voor natuurontwikkelings- of herstelprojecten eisen kunnen worden gesteld aan het in te zetten materieel (bijvoorbeeld in natte terreinen moeten machines aantoonbaar vrij zijn van watercrassula);
- nagaan of er al voorwaarden aan exotenbestrijding (preventief/actief) worden gesteld bij het verlenen van bestaande subsidies voor behoud of ontwikkeling van natuur. Zo ja: aanvullen indien nodig; zo nee: uitzoeken of dergelijke voorwaarden gesteld kunnen worden en zo ja in welke vorm;
- nagaan of bij uitbesteding van ecologisch veldonderzoek, ook ten behoeve van ruimtelijke ontwikkelingen, rapportage en registratie (in de NDFF) van waargenomen invasieve exoten standaard verplicht kan worden gesteld in de opdrachtverlening.

Met de betrokken afdelingen en teams zal actief worden samen gewerkt om implementatie van het exotenbeleid te bewerkstelligen.

6. Inzet van middelen

6.1. *Juridische instrumenten*

Gedeputeerde Staten kunnen aan faunabeheereenheden of wildbeheereenheden, aan andere samenwerkingsverbanden van personen, of aan personen opdracht geven om de omvang van een bij de opdracht aangeduide populatie van dieren die zijn aan te merken als exoten te beperken (artikel 3.18 Wet natuurbescherming). Dat gebeurt nu ook al. Zo is een opdracht gegeven om de Rosse stekelstaart, Nijlgans, beverrat en muskusrat te bestrijden.

Invasieve plantensoorten van de Unielijst of door de minister aangewezen soorten die in het belang van de bescherming van de wilde flora, de wilde fauna of de instandhouding van natuurlijke habitats worden bestreden kunnen eveneens in een opdracht tot het terugbrengen van het aantal planten aan personen of samenwerkingsverbanden van personen worden opgenomen (artikel 3.19 Wet natuurbescherming).

Muskusrattenbestrijders in dienst van, dan wel in opdracht van, een waterschap en in opdracht van de provincie werkende bestrijders van de rosse stekelstaart hebben toegang tot alle gronden in het gehele provinciale grondgebied, zo nodig met behulp van de sterke arm. Voor zover mogelijk zal de grondgebruiker echter vooraf van de voorgenomen actie op de hoogte gesteld worden.

Op deze uitzonderingen na wordt er vooralsnog voor gekozen op basis van vrijwilligheid te werken. Mocht dit onvoldoende effectief blijken, omdat bijvoorbeeld in een gebied dat grotendeels van een bepaalde soort is gevrijwaard een hardnekkig brandhaard overblijft vanwege een niet- of tegenwerkende grondeigenaar, dan bestaat de mogelijkheid om een en ander verordenend te regelen. Gedeputeerde Staten kunnen in een dergelijk geval, mits dit aan de voorkant in de omgevingsverordening is geregeld, een perceeleigenaar, gebruiker of andere zakelijke gerechtigde van de grond verplichten om de grond van de betreffende planten te ontdoen.

Wanneer de Wet natuurbescherming overgaat in de Omgevingswet (zie paragraaf 1.7), dan bestaat er geen mogelijkheid meer om een opdracht (in publiekrechtelijke zin) te verlenen. Wanneer een vergunningplichtige activiteit ondernomen wordt, zal een vergunning verleend moeten worden. Dit geldt bijvoorbeeld voor het gebruik van de geluidsdemper waarvoor nu, onder de Wet natuurbescherming, binnen de opdracht om Rosse stekelstaarten te bestrijden toestemming is gegeven.

De Omgevingswet geeft Gedeputeerde Staten en de minister wel de mogelijkheid om een gedoogplicht op te leggen. Dat houdt in dat bestrijders van exoten toegang hebben tot de grond waar de dieren of planten aanwezig zijn, en dat de rechthebbende deze bestrijder dient te gedogen. De rechthebbende moet wel minstens 48 uur van te voren schriftelijk worden geïnformeerd. In spoedeisende gevallen kan dat ook mondeling binnen 48 uur.

Voor soorten waarvoor geen vergunningplichtige activiteit wordt ondernomen, en evenmin een (vrij ingrijpende) gedoogplicht nodig is, zal een privaatrechtelijke opdracht of overeenkomst volstaan.

6.2. *Begroting/ kostenraming*

Bij de decentralisatie van het natuurbeleid zijn middelen aan de provincies meegegeven voor de uitvoering van de Wet natuurbescherming. Met de overdracht van verantwoordelijkheden van de bestrijding van aangewezen exoten naar de provincies zijn geen extra financiële middelen overgekomen van het Rijk. Onderdeel van de bestaande afspraken tussen Rijk en provincies is dat wanneer de kosten voor bestrijding van invasieve exoten sterk stijgen en redelijkerwijs niet zijn op te vangen, Rijk en provincies de consequenties

daarvan met elkaar zullen bespreken. Daarom zullen de provincies relevante financiële gegevens verzamelen zodat een beeld kan worden gevormd van de ontwikkeling van de kosten die met de nieuwe taken gepaard gaan. Op basis van deze gegevens zal de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit vanaf 2019 in ieder geval elke drie jaar een beknopte financiële evaluatie van het gevoerde beleid opstellen, op basis van de gegevens van de provincies.

Het is echter lastig om de kosten van de beoogde maatregelen voor uitvoering van dit plan van aanpak in te schatten. Voor sommige invasieve soorten is het nog onduidelijk welke maatregelen genomen moeten worden en welke niet. Voor veel invasieve soorten is het onduidelijk in welke omvang de maatregelen getroffen moeten worden. Voor de meeste wijdverspreide invasieve soorten is het nog onduidelijk in welke mate de provincie, naast de coördinerende taken, in de vorm van subsidie of opdrachtverstrekking zal meebetalen aan de uitvoering van de maatregelen en wat dan in totaliteit de omvang van de te verlenen subsidies/opdrachten zal zijn. Voor de beperkt verspreide of nog niet gevestigde soorten gaat het niet om beheermaatregelen maar om uitroeiingsmaatregelen. In dat geval is de provincie rechtstreeks verantwoordelijk voor de uitvoering van die maatregelen en de financiering daarvan. Ook voor deze maatregelen geldt dat de aard en omvang van de benodigde maatregelen lastig voorspelbaar is, en daarmee ook de kosten.

In de Beleidsnota Natuurwetgeving is aangegeven wat de kaders zijn voor de bestrijding van invasieve exoten. Dit plan van aanpak is een nadere uitwerking van de maatregelen die getroffen kunnen worden om invasieve exoten te bestrijden. Ten behoeve van exotenbestrijding is structureel een bedrag van €250.000 per jaar in de provinciale begroting opgenomen.

6.3. Strategische communicatie

6.3.1. De doelen van communicatie

Strategische communicatie kan bijdragen aan de realisatie van het exotenbeleid.

In enkele gevallen is communicatie zelfs het belangrijkste instrument om de doelen te behalen. Dit geldt bijvoorbeeld voor het voorkomen van vestiging van nieuwe exoten zoals vissen en schildpadden. Realisatie van dit doel vindt plaats door middel van communicatie. Deze moet enerzijds stimuleren dat mensen met hun gedrag de introductie van nieuwe exoten voorkomen, en anderzijds bevorderen dat ze nieuwe exoten in Zeeland signaleren.

Verder kan strategische communicatie bijdragen aan het doel om burgers actief bepaalde exoten te laten bestrijden. Dit kan gaan om bestrijding van exoten in de achtertuin, maar om deelname aan collectieve, gebiedsgerichte burgeracties.

Tot slot dient communicatie een doel dat tot dusver in dit plan nog niet is benoemd, namelijk het creëren van draagvlak. Soms is dit draagvlak er al, zoals voor de bestrijding van muskusratten in het belang van de veiligheid. Wanneer het gaat om charismatische soorten als de wasbeer, dan is dit draagvlak minder vanzelfsprekend. Het kan dan nuttig zijn om voorafgaand en rondom maatregelen strategisch te communiceren over de soort, de maatregelen en over de redenen daarvoor. Het detailniveau van de informatie kan variëren, van uitleg over de beleidskeuzes ten aanzien van een soort tot aankondiging van concrete maatregelen. In de communicatiestrategie kan per soort, periode en plaats een passende keuze worden gemaakt.

6.3.2. Landelijke en provinciale communicatie

Er vindt al veel communicatie op landelijk niveau plaats. Zo deelt de NVWA informatie over risico's met particulieren, terreinbeheerders en het bedrijfsleven en heeft zij een lesprogramma over invasieve exoten ontwikkeld voor studenten van MBO-groen en voor middelbare scholieren. Waar nodig zal de Provincie in samenwerking met andere overheden de gezamenlijke, landelijke communicatie uitbreiden.

6.3.3. Communicatievormen

Al naar gelang de soort en het doel zullen op provinciaal niveau de volgende keuzes gemaakt worden.

1. Informatieve communicatie en/of overtuigende communicatie (Mensen worden niet alleen gemotiveerd door kennis en informatie, maar ook doordat taal en beelden gevoelens oproepen, bijvoorbeeld gevoelens van alertheid, betrokkenheid, etc.)
2. Keuze van media: tekst, beeld, websites (waaronder zeeland.nl), sociale media, informatieborden, excursies, informatiebijeenkomsten, mondelinge presentaties, etc.
3. Het detailniveau van de informatie en het taalniveau waarop gecommuniceerd wordt.

De Provincie is hoofdverantwoordelijk voor communicatie over dit plan van aanpak en de maatregelen die daaruit voortvloeien. Per soort zal er bekeken worden of, waarover en in welke vorm communicatie nodig is. Dit gebeurt idealiter in de planningsfase van exotenbeheer. Ook wordt communicatie meegenomen in evaluaties, zodat strategieën daarop aangepast kunnen worden. Zo nodig worden hierbij communicatieprofessionals van de Provincie betrokken.

7. Monitoring en evaluatie

7.1. Voorkomen en verspreiding van soorten

Zowel particulieren als organisaties worden gevraagd waarnemingen van invasieve exoten te melden. Daarvoor bestaan websites, zoals Waarneming.nl. Uiteindelijk belanden al deze data in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) en worden ze gevalideerd. Via de NVWA worden provincies gewaarschuwd als er een nieuwe soort is waargenomen dan wel een nieuwe vindplaats bekend is van een soort die nog beperkt verspreid is. Provincies kunnen dan actie ondernemen. In dit verband zullen wij de terreinbeheerders benaderen om bij de monitoring in het kader van de subsidieregeling voor natuur in landschap (SNL) ook naar invasieve exoten om te zien. Grootschalige aanvullende inventarisaties zijn nu nog niet voorzien, tenzij noodzakelijk in verband met het ontwikkelen van regionale actieplannen zoals bij de watercrassula.

7.2. Effectmonitoring van maatregelen

Met het Rijk is overeengekomen dat de provincies jaarlijks rapporteren over maatregelen die zijn getroffen, de kosten die hiermee gemoeid zijn alsmede het effect van de betreffende maatregelen. Deze gegevens zijn nodig voor een vierjaarlijkse rapportage van het Rijk aan Brussel over de uitvoering van de EU-verordening. Daarnaast zijn Rijk en provincies overeengekomen om opnieuw het gesprek met elkaar aan te gaan als de kosten die met de maatregelen gemoeid zijn te hoog oplopen.

7.3. Veranderingen in de toekomst

Voor een aantal soorten die op de Unielijst zijn geplaatst worden nu geen maatregelen getroffen omdat ze zich in Nederland niet voortplanten. We praten dan met name over de waterhyacint en de drie ondersoorten van letterschildpad. Als er geen nieuwe exemplaren worden uitgezet moet het probleem zich uiteindelijk zelf oplossen. Mochten deze soorten in de toekomst vanwege klimaatverandering wel tot voortplanten komen dan is dit reden om ons beleid te herzien. Wij zullen er dan voor zorgen dat er alsnog maatregelen getroffen gaan worden om deze soorten actief te bestrijden.

Bijlage 1 Overzicht Invasieve planten en dieren op de Unielijst

Tabel 3: Overzicht van terrestrische planten met startdatum van de Unielijst.

Terrestrische planten	Op de Unielijst sinds		
	03-08-2016	02-08-2017	15-08-2019
Amerikaans bezemgras (<i>Andropogon virginicus</i>)			X
Ballonrank (<i>Cardiospermum grandiflorum</i>)			X
Chinese struikklaver (<i>Lespedeza cuneata</i>)			X
Fraai lampenpoetsersgras (<i>Pennisetum setaceum</i>)		X	
Gewone gunnera (<i>Gunnera tinctoria</i>)		X	
Gestekelde duizendknoop (<i>Persicaria perfoliata</i>)	X		
Hemelboom (<i>Ailanthus altissima</i>)			X
Hoog pampagras (<i>Cortaderia jubata</i>)			X
Japanse klimvaren (<i>Lygodium japonicum</i>)			X
Japans steltgras (<i>Microstegium vimineum</i>)		X	
Kudzu (<i>Pueraria montana</i> var. <i>lobata</i>)	X		
Mesquite (<i>Prosopis juliflora</i>)			X
Oosterse hop (<i>Humulus scandens</i>)			X
Perzische berenklauw (<i>Heracleum persicum</i>)	X		
Reuzenbalsemien (<i>Impatiens glandulifera</i>)		X	
Reuzenberenklauw (<i>Heracleum mantegazzianum</i>)		X	
Roze rimpelgras (<i>Ehrharta calycina</i>)			X
Schijnambrosia (<i>Parthenium hysterophorus</i>)	X		
Sosnowsky's berenklauw (<i>Heracleum sosnowskyi</i>)	X		
Struikaster (<i>Baccharis halimifolia</i>)	X		
Talgboom (<i>Triadica sebifera</i>)			X
Wilgacacia (<i>Acacia saligna</i>)			X
Zijdeplant (<i>Asclepias syriaca</i>)		X	

Tabel 4: Overzicht van water- en oeverplanten met startdatum van de Unielijst.

Water- en oeverplanten	Op de Unielijst sinds		
	03-08-2016	02-08-2017	15-08-2019
Alligatorkruid (<i>Alternanthera philoxeroides</i>)		X	
Grote vlotvaren (<i>Salvinia molesta</i>)			X
Grote waternavel (<i>Hydrocotyle ranunculoides</i>)	X		
Kleine waterteunisbloem (<i>Ludwigia peploides</i>)	X		
Moeraslantaarn (<i>Lysichiton americanus</i>)	X		
Ongelijkbladig vederkruid (<i>Myriophyllum heterophyllum</i>)		X	
Parelvederkruid (<i>Myriophyllum aquaticum</i>)	X		
Smalle theeplant (<i>Gymnocoronis spilanthoides</i>)			X
Smalle waterpest (<i>Elodea nuttallii</i>)		X	
Verspreidbladige waterpest (<i>Lagarosiphon major</i>)	X		
Waterhyacint (<i>Eichhornia crassipes</i>)	X		
Waterteunisbloem (<i>Ludwigia grandiflora</i>)	X		
Waterwaaier (<i>Cabomba caroliniana</i>)	X		

Tabel 5: Overzicht van zoogdieren met startdatum van de Unielijst.

Zoogdieren	Op de Unielijst sinds		
	03-08-2016	02-08-2017	15-08-2019
Amerikaanse voseekhoorn (<i>Sciurus niger</i>)	X		
Beverrat (<i>Myocastor coypus</i>)	X		
Grijze eekhoorn (<i>Sciurus carolinensis</i>)	X		
Indische mangoeste (<i>Herpestes javanicus</i>)	X		
Chinese muntjak (<i>Muntiacus reevesi</i>)	X		
Muskusrat (<i>Ondatra zibethicus</i>)		X	
Pallas' eekhoorn (<i>Callosciurus erythraeus</i>)	X		
Rode neusbeer (<i>Nasua nasua</i>)	X		
Siberische grondeekhoorn (<i>Tamias sibiricus</i>)	X		
Wasbeer (<i>Procyon lotor</i>)	X		
Wasbeerhond (<i>Nyctereutes procyonoides</i>)		X	

Tabel 6: Overzicht van vogels met startdatum van de Unielijst.

Vogels	Op de Unielijst sinds		
	03-08-2016	02-08-2017	15-08-2019
Heilige ibis (<i>Threskiornis aethiopicus</i>)	X		
Huis kraai (<i>Corvus splendens</i>)	X		
Nijlgans (<i>Alopochen aegyptiacus</i>)		X	
Rosse stekelstaart (<i>Oxyura jamaicensis</i>)	X		
Treurmaina (<i>Acridotheres tristis</i>)			X

Tabel 7: Overzicht van reptielen/amfibieën met startdatum van de Unielijst.

Reptielen/amfibieën	Op de Unielijst sinds		
	03-08-2016	02-08-2017	15-08-2019
Amerikaanse stierkikker (<i>Lithobates catesbeianus</i>)	X		
Geelbuikschildpad (<i>Trachemys scripta scripta</i>)	X		
Geelwangschildpad (<i>Trachemys scripta troostii</i>)	X		
Roodwangschildpad (<i>Trachemys scripta elegans</i>)	X		

Tabel 8: Overzicht van invertebraten met startdatum van de Unielijst.

Invertebraten	Op de Unielijst sinds		
	03-08-2016	02-08-2017	15-08-2019
Aziatische hoornaar (<i>Vespa velutina</i>)	X		
Nieuw-Zeelandse landplatworm (<i>Arthurdendyus triangulatus</i>)			X

Tabel 9: Overzicht van zoetwater invertebraten met startdatum van de Unielijst.

Zoetwater invertebraten	Op de Unielijst sinds		
	03-08-2016	02-08-2017	15-08-2019
Californische rivierkreeft (<i>Pacifastacus leniusculus</i>)	X		
Chinese wolhandkrab (<i>Eriocheir sinensis</i>)	X		
Geknobbelde Amerikaanse rivierkreeft (<i>Orconectus virilis</i>)	X		
Gevlekte Amerikaanse rivierkreeft (<i>Orconectus limosus</i>)	X		
Marmerkreeft (<i>Procambarus fallax f. virginalis</i>)	X		
Rode Amerikaanse rivierkreeft (<i>Procambarus clarkii</i>)	X		

Tabel 10: Overzicht van vissen met startdatum van de Unielijst.

Vissen	Op de Unielijst sinds		
	03-08-2016	02-08-2017	15-08-2019
Amoergrondel (<i>Percottus glenii</i>)	X		
Blauwband (<i>Pseudorasbora parva</i>)	X		
Gestreepte koraalmeerval (<i>Plotosus lineatus</i>)			X
Zonnebaars (<i>Lepomis gibbosus</i>)			X

Bijlage 2 Exoten in de omgevingswet

Artikel 2.18 OW (provinciale taken voor de fysieke leefomgeving)

art. 2.18 lid 1

Bij het provinciebestuur berusten, naast de elders in deze wet en op grond van andere wetten aan dat bestuur toegedeelde taken voor de fysieke leefomgeving, de volgende taken:

3°)

de preventie en beheersing van de introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten, in bij algemene maatregel van bestuur aangewezen gevallen.

Artikel 2.19 OW (rijkstaken voor de fysieke leefomgeving)

art. 2.19 lid 5

De volgende taken op het gebied van natuur berusten bij Onze daarbij genoemde Minister: a) bij Onze Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit:

4°)

de preventie en beheersing van de introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten, met uitzondering van de gevallen die zijn aangewezen op grond van artikel 2.18, eerste lid, onder g, onder 3°,

Artikel 3.29 BKL (provinciale taak invasieve exoten)

Gedeputeerde staten dragen zorg voor het uitvoeren van uitroeiingsmaatregelen, beheermaatregelen en herstelmaatregelen als bedoeld in de artikelen 17, 19 en 20 van de invasieve-exoten-basisverordening met betrekking tot de in bijlage VA genoemde soorten..

Artikel 4.3 OW (grondslag rijksregels)

art. 4.3 lid 1 Bij algemene maatregel van bestuur worden regels gesteld over de volgende activiteiten die gevolgen hebben of kunnen hebben voor de fysieke leefomgeving:

n)

activiteiten die de introductie of verspreiding van invasieve uitheemse soorten tot gevolg hebben of kunnen hebben,

Artikel 4.11 OW (provincie bevoegd gezag voor rijksregels)

art. 4.11 lid 1 Op grond van artikel 4.3 worden voor de volgende activiteiten gevallen aangewezen waarin gedeputeerde staten het bevoegd gezag zijn:

h)

activiteiten die de introductie of verspreiding van invasieve uitheemse soorten tot gevolg hebben of kunnen hebben,

Artikel 4.12 OW (Rijk bevoegd gezag voor rijksregels)

art. 4.12 lid 1 Op grond van artikel 4.3 worden voor de volgende activiteiten gevallen aangewezen waarin een van Onze daarbij aangewezen Ministers het bevoegd gezag is:

l) activiteiten die de introductie of verspreiding van invasieve uitheemse soorten tot gevolg hebben of kunnen hebben,

Artikel 4.34 OW (rijksregels exoten) art. 4.34 lid 1

De in artikel 4.3 bedoelde regels over activiteiten die de introductie of verspreiding van invasieve uitheemse soorten tot gevolg hebben of kunnen hebben worden gesteld met het oog op de natuurbescherming, het beschermen van de gezondheid of het beschermen van het milieu. art. 4.34 lid 2 De regels strekken er in ieder geval toe nadelige gevolgen voor de biologische diversiteit te voorkomen of te beperken.

Artikel 10.29 OW (gedoogplicht maatregelen populaties dieren en planten)

art. 10.29 lid 2

Onze Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en gedeputeerde staten kunnen besluiten dat personen of groepen van personen die ter uitvoering van de taak, bedoeld in respectievelijk artikel 2.19, vijfde lid, onder a, onder 4°, en artikel 2.18, eerste lid, onder g, onder 1° of 3°, zijn belast met de bestrijding van dieren of planten van uitheemse soorten of van verwilderde dieren, of de terugdringing van de aantallen aanwezige dieren en planten van die soorten, toegang hebben tot de grond waar de dieren of de planten aanwezig zijn.

art. 10.29 lid 3

Een rechthebbende gedooft de aanwezigheid op zijn grond van personen of groepen van personen als bedoeld in het eerste en tweede lid.

art. 10.29 lid 4

Het bevoegd gezag informeert een rechthebbende als bedoeld in het derde lid ten minste achtenveertig uur van te voren schriftelijk over de voorgenomen maatregelen.

art. 10.29 lid 5

In afwijking van het vierde lid kan het informeren mondeling plaatsvinden en geldt de termijn niet, als dit nodig is vanwege het spoedeisende karakter van de maat

Artikel 11.23 BAL (oogmerken)

5. De regels in paragraaf 11.2.10 over activiteiten die de introductie of verspreiding van invasieve uitheemse soorten tot gevolg hebben of kunnen hebben worden gesteld met het oog op: a) de natuurbescherming; b) het beschermen van de gezondheid; of c) het beschermen van het milieu.

Artikel 11.25 BAL (bevoegd gezag Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit)

2.

Onze Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is ook het bevoegd gezag dat een maatwerkvoorschrift kan stellen of dat beslist op een aanvraag om toestemming om een gelijkwaardige maatregel te treffen voor:

c.

activiteiten die de introductie of verspreiding van invasieve uitheemse soorten tot gevolg hebben of kunnen hebben.

Artikel 11.108 BAL (verbod te handelen in strijd met invasieve-exoten-basisverordening)

1.

Het is verboden te handelen in strijd met artikel 7, eerste lid, aanhef en onder a, b, c, d, e, f, g of h, van de invasieve-exoten-basisverordening.

2.

Het eerste lid geldt niet voor beheersmaatregelen als bedoeld in artikel 19 van de invasieveexoten-basisverordening voor activiteiten als bedoeld in artikel 7, eerste lid, onder b, d, e en f, van die verordening voor bij ministeriële regeling aangewezen diersoorten en onder de daarin vastgestelde voorwaarden bij:

a.

bevissing van de dieren in Nederlandse binnenwateren en kustwateren, de opslag, de handel, het transport, het houden, het gebruik of de vernietiging van de opgeviste dieren, en alle onmiddellijk daarmee samenhangende handelingen; en

b.

handelingen als bedoeld onder a ten aanzien van dieren die als beheersmaatregel zijn opgevest en in de handel zijn gebracht in andere lidstaten van de Europese Unie in overeenstemming met de in die lidstaten geldende wetgeving.

3.

Het is verboden te handelen in strijd met bij ministeriële regeling vastgestelde noodmaatregelen als bedoeld in artikel 10, eerste lid, van de invasieve-exoten-basisverordening.

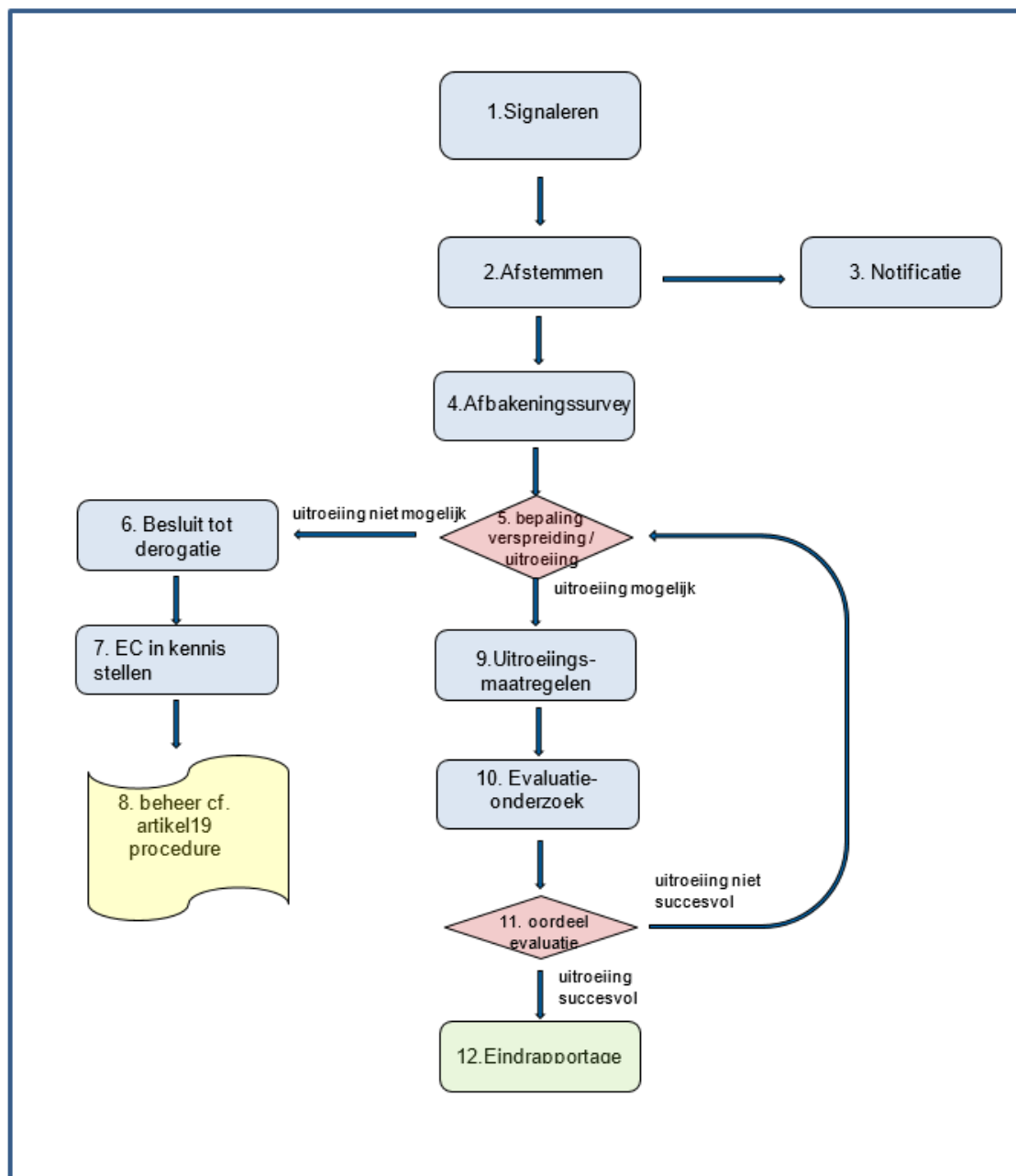
4.

Het eerste lid geldt niet voor de houder van dieren van de soorten Amerikaanse voseekhoorn (*Sciurus niger*), grijze eekhoorn (*Sciurus carolinensis*) en Pallas' eekhoorn (*Callosciurus erythraeus*), als de houder op 1 januari 2017 aantoonbaar voldeed aan artikel 8a, tweede en derde lid, van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten.

Artikel 11.109 BAL (afbakening mogelijkheid maatwerkvoorschrift: eisen EU-verordeningen)

Met een maatwerkvoorschrift kan alleen worden afgeweken van artikel 11.108, als dit in overeenstemming is met de bij of krachtens de invasieve-exoten-basisverordening gestelde regels.

Bijlage 3 Stroomschema protocol artikel 17 soorten

Figuur 1: Stroomschema protocol artikel 17 soorten. De informatie uit het stroomschema wordt daarnaast ook weergegeven in tabel 11. Bron 34: Stroomschema, Masterplan uitroeiing en beheersing Unielijstsoorten.

Tabel 11: De procedure stappen van het stroomschema protocol artikel 17 soorten.

<i>Stap</i>	<i>Regisseur</i>
1. Signalering via het netwerk	NVWA
2. Afstemming Rijk / provincies	Rijk
3. Notificatie	Rijk
4. Afbakeningssurvey	Provincies
5. Bepaling verspreiding / uitroeiingsmogelijkheid	Provincies / EZ
6. Onderbouwing derogatie (artikel 18)	NVWA
7. Aanvraag derogatie	EZ
8. <i>(verder volgens beheersplan procedure conform artikel 19)</i>	
9. Uitroeiingsmaatregelen	Provincies
10. Evaluatieonderzoek	Provincies
11. Oordeel evaluatie	Provincies
12. Eindrapportage	EZ

Toelichting op de procedurestappen:

1. Vroegtijdige signalering

De NVWA is verantwoordelijk voor het vormgeven van surveillance, waarbij het doel is art. 17 Unielijst-soorten in een vroegtijdig stadium te signaleren. De surveillance zal voor een groot deel worden uitgevoerd door medewerkers en vrijwilligers van de Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's). Belangrijke surveillancepijlers zijn het Signaleringsnetwerk Exoten en het Netwerk Ecologische Monitoring. Waarnemingen die vanuit het surveillancenetwerk of door burgers gemeld worden via portals als waarneming.nl en telmee.nl worden gevalideerd door soortenexperts. Al deze waarnemingen stromen de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) in. De NVWA is in gesprek met de waarnemingspartners om voor met name de artikel 17-soorten in de NDFF in te bouwen dat de PGO's waarnemingen van deze soorten ook 'duiden'. Dat wil zeggen dat zij in de NDFF aangeven of er een reële kans op populatievorming is gezien de aard en omstandigheden van de waarneming. Zodra de waarneming en 'duiding' daartoe aanleiding geven, meldt de NVWA dat bij de directie Natuur en Biodiversiteit van het ministerie van EZ (EZ/N&B) van. Hierbij levert de NVWA de informatie aan die noodzakelijk is voor het notificeren van de vondst (stap 4).

3. Afstemming Rijk en provincies

Zodra een gevalideerde en geduide waarneming via de NVWA binnenkomt bij EZ/N&B, neemt de directie contact op met de exoten contactpersoon van de desbetreffende provincie om de vervolgacties af te stemmen.

4. Notificatie

EZ/N&B doet de verplichte notificatie bij de Europese Commissie conform artikel 16 lid 2 via het NOTSYS systeem. Als in deze fase nog onduidelijk is of er daadwerkelijk sprake is van populatievorming, dan volgt eerst een afbakeningssurvey (5) om zo de noodzaak voor notificatie en maatregelen te bepalen.

5. Afbakeningssurvey

De provincie voert zo nodig een afbakeningssurvey uit. Onderzocht wordt in hoeverre er sprake is van populatievorming en in welk gebied de populatie zich precies bevindt. Als er geen reële kans op populatievorming is, dan stopt de procedure hier of wordt eventueel in de komende jaren de vinger aan de pols gehouden tijdens surveillanceactiviteiten (1).

6. Bepaling aanpak

In overleg en met inhoudelijke ondersteuning van de NVWA bepalen provincies en EZ gezamenlijk de mogelijke aanpak, waarbij de soort specifieke uitgangspunten van de soortenbijlagen centraal staan. Cruciaal bij deze procedurestap is de vraag of uitroeiing mogelijk is, wat een effectieve aanpak is en wat de kosten zijn. Indien uitroeiing waarschijnlijk niet mogelijk is op basis van de gronden van artikel 18, dan wordt stap 7 in werking gezet. Indien de soort wel kan worden uitgeroeid, dan besluiten provincies en EZ over de uitroeingsmaatregelen.

7. Besluit tot afwijking van de verplichting tot snelle uitroeiing (artikel 18)

Als bewezen is dat populatievorming plaatsvindt maar uitroeiing zeer waarschijnlijk niet mogelijk is, dan bespreekt de provincie zo'n case met EZ en de NVWA. Als de case vermoedelijk voldoet aan de criteria van artikel 18 (zie kader direct onder 3.1), dan stelt de NVWA de inhoudelijke wetenschappelijke onderbouwing op voor het besluit tot het niet nemen van uitroeingsmaatregelen.

8. EC in kennis stellen

Als de wetenschappelijke onderbouwing aantoont dat de case voldoet aan de criteria van artikel 18, dan informeert EZ de Europese Commissie over het besluit tot niet nemen van uitroeingsmaatregelen en voegt de wetenschappelijke onderbouwing als bijlage toe.

9. (verder volgens beheersplan procedure conform artikel 19)

Indien de Europese Commissie akkoord gaat met het besluit tot niet nemen van uitroeingsmaatregelen, vervalt de verplichting om de betreffende soort conform artikel 17 uit te roeien. Vanaf dat moment dient wel bepaald te worden welke maatregelen getroffen worden om de soort conform artikel 19 te beheersen. De soortenbijlage bij dit document wordt dan aangepast.

10. Uitroeingsmaatregelen

Voor soorten die uitgeroeid moeten worden zorgen de provincies ervoor dat er uitroeingsmaatregelen worden getroffen in samenspraak met de betreffende waterschappen, terreinbeheerders en/of gemeenten. Provincies informeren de NVWA over de start van de actie en de maatregelen die genomen worden. EZ past de notificatie (stap 4) aan op basis van deze informatie.

11. Evaluatieonderzoek

Na uitvoering van de uitroeingsmaatregelen voert de provincie een evaluatieonderzoek uit naar het effect van de uitroeingsactie. Afhankelijk van de biologie en eigenschappen van de betreffende soort kan het nodig zijn dit evaluatieonderzoek enkele jaren te herhalen.

12. Oordeel evaluatie

Indien de uitroeiing succesvol is, kan de procedure worden afgerond met de rapportage aan de Europese Commissie. Hiertoe overhandigt de provincie alle benodigde informatie over de uitgevoerde actie (aard

van de maatregelen, kosten en resultaten). Indien de uitroeiing niet succesvol is, overleggen de provincies en EZ opnieuw over de mogelijkheden voor vervolg - uitroeiingsacties conform stap 6.

13. Rapportage

Indien de uitroeiing succesvol is verlopen, rapporteert EZ/N&B het eindresultaat aan de Europese Commissie door de oorspronkelijke NOTSYS notificatie te updaten met de laatste informatie en resultaten van de actie.

Colofon

Uitgave

Provincie Zeeland

Fotografie voorblad

Provincie Zeeland

Bezoekadres

Provinciehuis, Abdij 6
4331 BK Middelburg

Contact

invasieve-exoten@zeeland.nl

Vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Zeeland op 7 december 2021